DOST dost

SANATSIZ KALAN BIR ULUSUN HAYAT DAMARLARINDAN BİRİ KOPMUŞ DEMEKTİR — K. ATATÜRK

DOST dost dost DOST dost dost dost dost DOST DOST

batı edebiyatı tek ve son edebiyat değildir

Muzaffer ERDOST

giriş

Edebiyatta ve sanatta, konusu eski, ama özleri çok yeni olan bir ulusçuluk akımından söz edilmeye başlanıyor. Ulusçuluk akımı, bazı bunalımlardan etkileniyor : Türk edebiyatının, batı edebiyat borsasında küçük bir vitrin bile bulamamış olması, bu bunalımın ilk ve anlamsız belirtileri oldu. Bizim düşüncemiz ise, bu noktada büsbütün ayrıdır : Tarihimiz, coğrafyamız, politikamız ve ekonomimiz ile batı ülkelerinden ayrı bir oluşumuz ve ayrı bir toplum yapımız var ama, batı edebiyatını izleyen, batı edebiyatına çok benzeyen bir edebiyatımız var. Edebiyatımızın yüz yıldan fazla bir zamandan beri kaynağı Türk toplumu ve Türk varlığı değil, batı sanat ve edebiyatı olmuştur.

ayrı toplum yapıları, ama aynı edebiyat

Biz batı edebiyatını model olarak seçmeye başladığımız zaman, batı sanayileşiyordu. Osmanlı İmpa-

(14. Sayfada)

zavallı bertolt brecht'den

Ben, Bertolt Brecht, Kara Ormanlar'danım.
Annem beni küçük şehire götürdü
Karnında yattığım zaman. Ormanların soğuğu
İçimde kalacaktır, ölenedek.

Asfaltlı şehirde evimde gibiyim. Herşeyden önce
Her türlü "Son dini tören" var :
Gazeteler ile. Tütünle. Konyakla.
Sonunda : kötümser, tembel ve kıvançla.

Toplumla arkadaşçayım. Yamuk bir şapkayı,
Başıma koyuyorum, görenekleri gibi.
Diyorum ki, bunlar kokan hayvanlar, genellikle
Ve diyorum ki, zarar yok, ben de öyleyim.

Sallanan boş koltuğumla öğleden önce
Bir kaç kadının arasında otururum
Onlara dertsizce bakar ve derim ki :
Ben öyle biriyim, siz ona güvenemezsiniz.

Akşama doğru çevreme erkekleri toplarım
Biz o zaman "centilmen" deriz birbirimize
Masalarımın üstüne koyarlar ayaklarını
Derlerki : durumunuz düzelecek. Ben de sormam ki : ne zaman?

Sabaha doğru erken, gri saatlerde çamlar işerler
Ve onların böcekleri, kuşlar, bağırmağa başlar.
Bu saatlerde ben, bardağımı boşaltır,
İzmariti atarım dışarı ve uyurum tedirgin.

Hafif bir cinsiyet olan bizler
Yıkılmaz denen evlerde oturduk
(Biz Manhattan adasının o uzun evlerini ve
Atlantik'le konuşan ince antenleri böyle yaptık)

Bu şehirlerden artakalacak ; onların içinden geçip giden, rüzgâr !
Evler yiyiciyi neş'eli kılar ; yiyici de onu boşaltır.
Biliyoruz ki bizler geçiciyiz.
Ve bizden sonra gelecekler, söylemeye değmez.

Gelecek olan depremlerde umarım,
Virginia'mı üzüntüden söndürmeyeceğim
Ben, Bertolt Brecht, asfaltlı şehirlere atılmış
Anamın içinde, Kara Ormanlar'dan, bir zamanlar.

Bertolt BRECHT'ten
Ahmet ARPAD — Ahmet E. IŞIK

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

TİME'IN İŞLERİ — Atatürk'ün Anıt - Kabir'e taşındığı günlerde Amerika'nın ünlü Time dergisi sözde O'nu anlatan bir uzun yazı yayınlamıştı. O günlerde Time'ın Türkiye'ye sokulmasını yasak ettiler, ya da o sayıyı toplattılar; böyle bir şeyler olmuştu.

Time'ın o yazısından aklımızda kalan, dil özleşmesiyle alay etmesiydi. Atatürk "coffe"yi değiştirmiş, "kahve" yapmıştı' İşte, Time'ın rum mu, ermeni mi, yoksa başka bir soydan mı olan -Kızılderili olacak değildi ya!- yazarı böylesine saçmalamıştı.

Şimdi de, İngiliz yazarı Lord Kinross'un "Atatürk" adlı eserini ele alarak, yanlışlar yaptığını belirtiyor Time. Atatürk İzmire girdiğinde bilmem ne kadar rum ve ermeni öldürtmüş de Kinross bunları yazmamış! Time'ın utanmazlığına bakın! Yunan sürülerinin giderken ve kaçarken Anadolu'da cana, mala ve ırza yaptıklarını hiç hesaba katmıyor Time... Çünkü, ermeni ile rum insandır da Türk insan değildir!

Time'ın çevresini görmeden dilini ta Türkiye'ye uzatmasında elbette bir kuyruk acısı var! Lincoln'un öldürülmesinden bu yana yüz yıl geçtiği halde bu leke Amerika'nın alnından silinmemişken Kennedy'nin alçakça öldürülüşü Amerika'yı dünya önünde zor duruma atmıştır. Amerika bu lekeyi ömrü boyunca silemiyecektir. Çünkü, dünya, 1865'e göre 1963'te çok daha daralmış, Kennedy dünyanın dört bucağında tanınmıştı.

Time'ın Amerikası hâlâ zencilere zulüm etmekte, bu zulüm gün geçtikçe şiddetlenmektedir. Time bunları ele alsa, rum ve ermenilerden önce, Amerika'nın kurulmasında büyük hizmetleri, hayatları pahasına çabaları geçmiş olan zencileri savunsa ya!. Çocukları bile kukuletenin içine saklayıp Ku-Klux-Klun'sılığa alıştıran bir ülkenin vahşetini ayıplasa ya!.. Atatürk gibi dünyanın esir uluslarına hürriyet güneşini göstermiş olan Atatürk'ün , Time'ın hoşuna gitmemesi doğaldır. Time, 20. yüzyılda bile kendi yurttaşlarına reva gördüğü işlemi dünyanın dört bucağında çeşitli uluslara uygulamak ister, Türkiye'yi de onların arasına koyar. Amerikalı, bir manga eri çiğner; sonra Capri'ye sinirlerini yatıştırmaya gönderilir. Çocukları çiğner, ceza görmez. Amerikalı, çavuş karılarının donlarını bile Türkiye'de satmaya alışmıştır. Time'ın, Türkleri ve Atatürk'ü görüş açısı hep bu olmuştur. Time'ın Atatürk'e saygı değil, düşmanlık beslemesinin nedeni budur. Atatürk'ün hayali, Amerika'nın esir ulusları istediği gibi kullanmasına engel olmaktadır.

Time'ın Amerikası bir buçuk yıldır Kıbrıs'ta aç, susuz, ilâçsız, hürriyetsiz bekleşen, çocukları banyo teknelerinde öldüren Türklere karşı ufacık bir sempati duymaz; bu zavallı insanları korumayı üzerine almış olan Türkiye'nin önüne geçer. Kennedy'nin arkasından, geçen yüzyılın kovboyu gibi gelmiş olan yöneticileri, Türkleri rumlara kırdırmak için yardım eder, Türkiyenin önüne filolarını, kaba mektuplarını çıkarırlar. Time, gittikçe dünyanın sevgisini kaybeden böyle bir Amerika'nın temsilcisidir.

ANLAMSIZ YASAK — İlgili makamların aldığı tedbir ise anlamsızdır. Time'ı toplattırırlar. Time'ı Türkiye'de kaç yüz kişi okuyacaktır? Sonra, İngilizce bilenlerin okuması da gereklidir bu düşman dergiyi! Amerika'nın bütün dünyaya dağılan en büyük dergisinin Atatürk'ü nasıl anladığını aydınların bilmesi gereklidir. Dergi toplatanlar, kötü bir alışkanlıkla hemen yasaklamaya gidiyorlar. Çünkü daha aydınca bir davranışa akılları yetmemektedir.

Hiçbir zaman, Atatürk'e karşı yapılan yayınlara olumlu cevaplar vermek düşünülmemiştir. Sonra Türkiye'de Atatürk düşmanları alabil-

(19. Sayfada)

Soruşturmamıza gelen karşılıkları bu sayımızda yayımlayamadık, özür dileriz.

dost

YEN DİZİ SAYI : 6
CİLT : 15
NİSAN 1965
Sayısı 1 Liradır
Karma Özel Sayısı

"dost" adı anılmadan yazılarımız aktarılamaz.

Sahibi:
Salim ŞENGİL
Yazı İşleri sorumlusu :
N. ŞENGİL
Başlık yazıları: Ferit APA
Ayda bir çıkar.
İdare Yeri :
Necatibey Cad. 22/3
Yenişehir - Ankara
Basıldığı yer :
Mars Matbaası — Ankara

Abonesi:
Yıllık 12 TL. Altıaylık
6 TL. Dış ülkelere bir misli.
İlân Şartları :
Santimi 10 liradır.
Arka kapak, 2 renkli 1.500 TL.
" " 1 " 1.250 "
İç sayfalar 1 " 1000 "
Sürekli olarak 6 sayı reklâm verenlere
%10, 12 sayıda ise %20 indirim
yapılır.

Ölümünden bugüne kadar büyük usta hikâyecimiz Memduh Şevket Esendal'ın yayımlanmış ya da yayımlanmamış bütün yapıtları bir bir elden geçirilerek, büyük bir özenle üzerlerinde çalışılmış ve kronolojik bir sıraya konularak, bir dizi altında yayımlanacak duruma getirilmiştir. İlk çıkacak 1. cilt için bu işte büyük emeği geçen arkadaşımız Tahir Alangu'nun hazırladığı incelemeyi (öndeyiş'i) okuyucularımıza aşağıda sunuyoruz.

esendal'ın toplu eserleri üzerine birkaç söz

tahir alangu

Yabancı dilden kitaplar satan bir dükkâna ne zaman girsem gözlerim kendiliğinden, aynı boyda, aynı düzende, ciltli sırtlarında adları ve sıra sayıları altın yazılarla parlıyan toplu eser takımlarına takılır, kalır. Bir romancıdır, bir hikâyecidir, bir yazar ve düşünürdür, yıllar vardır göçüp gideli. Çeşitli yayınevlerinin, ucuz, pahalı, lüks jubile baskıları hâlinde durmadan yayınladıkları toplu eserler bir duvar gibi önümüzde yükselir. Bize kadar ulaşmış en ünlü eserlerinden, adlarını yeni duyduğumuz kitaplara, mektuplarına varıncaya kadar bütün yazıları sıra sıra toplu olarak önünüzdedir. Ta Kanada'da, Avrupa'nın bir ucunda basılmışlar, gelip elinizin altına kadar sokulmuşlardır. İlk cildinde geniş, doyurucu, yazarın bütün eserlerini kucaklıyan, kişiliğini, değerlerini belirten bir giriş bölümü, son cildinde bütün eserlerini rahatça kullanmağa yarıyacak endeksler ve notlar vardır. Gündelik eserlerin renkli alaca kargaşalığı içinden kitap raflarının yukarılarına doğru, işini tamamlamış, topluma oturmuş, güvenli bir azametle anıt gibi yükselirler. Hele jubile ve yıldönümleri dolayısı ile çıkarılanları.. Ne zaman böylesine toplu eser takımlarını görsem, içime bir üzüntü çöker, edebiyatımıza ömürlerini harcamış, çağ açmış yazarlarımızın eserlerini bulmakta çektiğimiz güçlükleri düşünür, bizdeki kültür erozyonunun korkunçluğunu elle tutulurcasına sezerim. Ölümü üzerinden onüç yıl geçen büyük ve yol açıcı hikâyecimiz Memduh Şevket Esendal'ı hep bu açıdan düşünürüm. Bundan dolayıdır ki, Dost Yayınevi'nin, rahmetli yazarın terekesindeki bütün eserlerini yayma işine yardımcı olmağa bu duygular ve bu özlemlerle katıldım.

Esendal, emekliye ayrılıp kendini yazılarına verdiği, süreli çalışma fırsatı bulduğu yıllarda (1946-1952), eski hikâyeleri ile yeni yazdıklarını derliyerek toplu eserlerini, büyük yolculuğa çıkmadan önce yayınlamağa, bunların dillerini kendi elile düzeltmeğe niyetlenmişti. Bu amaçla eskiden beri iyi anlaştığı bir kaç arkadaşı ile birleşerek "Kültür Basım ve Yayım Kooperatifi"nin kurulmasına ön ayak olmuş (1946), iki cilt hâlinde yayınlayabildiği kitaplarına 25 erden ancak 50 hikâyesini alabilmişti. Çoğu "Meslek" (1925) ve sonradan "Ulus" gazetesinde, (1948-1949) yayınlanmış diğer hikâyelerini içine alacak öteki ciltleri, kupürlerini kesip, gözden geçirip, yeniden daktilo ettirip hazırlıklarını yaptığı halde yayınlama fırsatını bulamadan göçmüştü. Yaptığım araştırmalara göre "Meslek" gazetesinde ilk iki cilde giremiyen 14 hikâyesi kalmıştı. Bunlara 1947-1952 yılları arasında yazılmış hikâyelerini de eklerse belki de iki cilt daha yayınlamağı tasarlıyordu. Ölümü sıralarında yazılan yazılara bakılırsa, Salim Şengil'e göre "..onun kitap haline gelmemiş hikâyelerinin sayısı 46" dır. Cahit Külebi ise "Türk Dili"nde çıkan bir yazısında "..20 cilt tutacak toplu eserinden, bir kaç piyesinden, aralarında 150 şer sayfa tutanları da olmak üzere terekesinde 200 tane hikâyesi olduğundan" söz ediyordu (Türk Dili. Temmuz 1952). Bu sayıları verenler "Ulus" gazetesinde çıkan 34 hikâyeyi de hesaba katmış olmalılar.

atları seven bir çocuk

Bir güneşlenmek yeri!.. Deniz. Uzak anımsamalar!..
"Haziran bu yıl da geç gelecek, biliyorum."
Sizin burnunuzda bir tütün kokusu, heryerinizde
Bir tütün kokusu,
Bay deniz kestanesi.
Ve uzaktakı şemsiyesi bir balmumu sarısının...

Bir güneşlenmek yeri!..
Gazozlar hâlâ sıcak, hâlâ öğleden sonra "ne iyi"
Demek hâlâ yakınmaya hakkım var.
Kelimeler soluk. Bir şey mi yapmalıyım?
— Evden mi kaçmalıyım? —
(Saçlarını taradı, güneşe baktı
Kendi sürecini yaşayan bir bakla)
"Gel al güzel deniz aygırı, yaman pegasus
sonsuz kargaşamı."

Atları çok seven bir çocuk...

"Senin resmin var ya uzayıp gidiyor duvarlarımda
Merionetshire'de Harlech Castle'ın batı kulesi
Aşağılık zapartasile amcamın."
Bir sülüğe can çekiştiren eski geçmiş, eski eski
ve tuzda ölüm,
Sardunyayı sulayan, eski eski...
Bakırla demirin dövüştürüldüğü yavaş bir akşam
Öbür şeylerin ve kırmızı ışıkların
Bakırla demirin bir sarışın perçem akşamı.
— Evden mi kaçmalıyım? Kaçmamalıyım· —

Güneş birden batardı, heryerde kediler ve ağaçlar vardı
"Amca"
Nasıldı iki tekerlekli arabalar...
"Senin bildiğin birşey var, bana demiyorsun
Söz gelişi aldım bir kayayı
Bir kayayı ne yapmalıyım, demiyorsun...
Oysa ben senden daha çok şey bilirim büyücüler üstüne
Evine sadece geceleri gelen ve sıcak şaraplar için..."

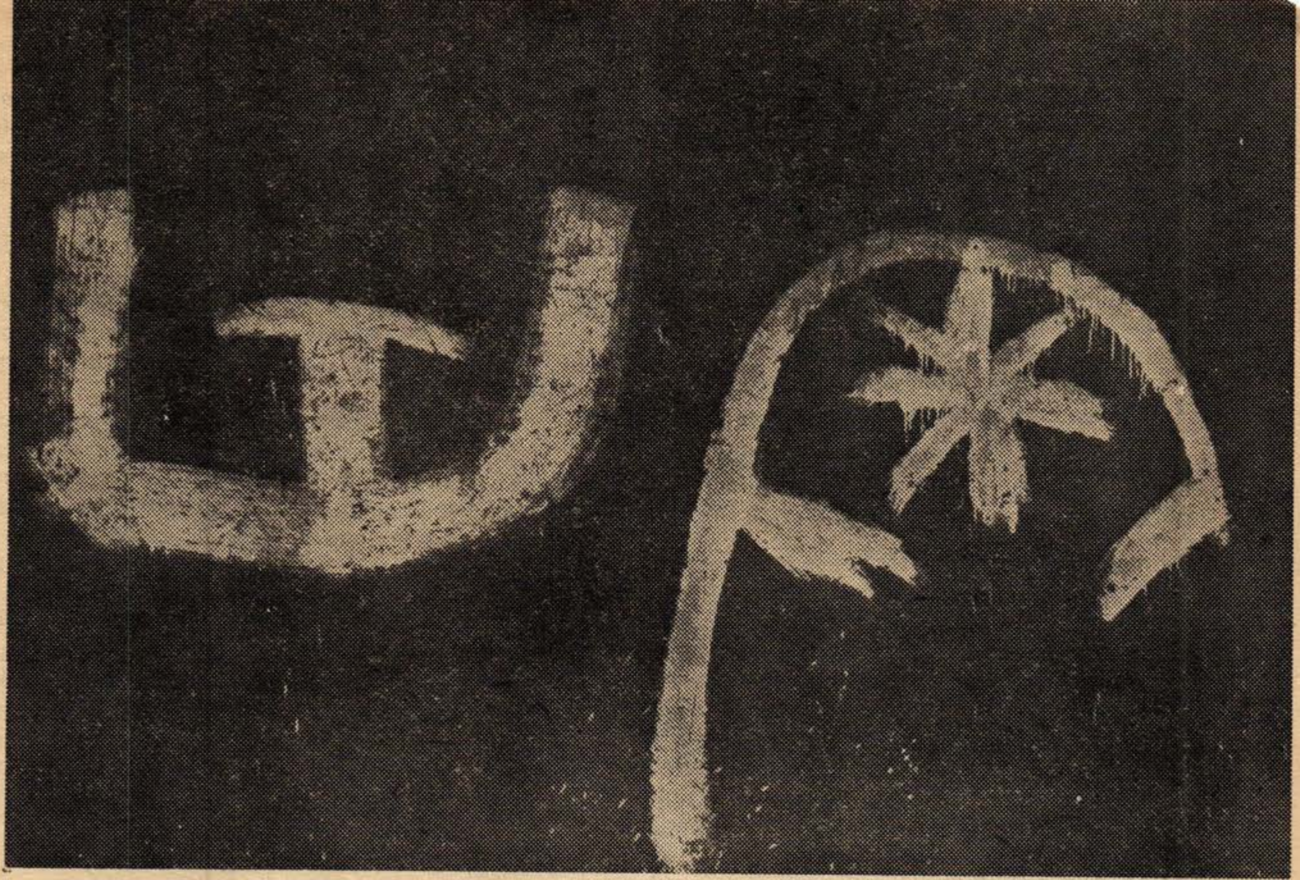
Surları yıktınız mı akşam,
Sarı bir başlangıçtır, gitgide karaya dönen.
Karaya. ve çocuklar bile, ve küçük yaramazlıklar bile, ve haklı
"Siz bize hiç inanmadınız ki, hiç inanmadınız ki, hiç
Oysa bir aktır karaya dönen, oysa çocuklar daha lirique'dir
Shaekspeare'den. Sonra,
Makedonya falanjistlerinden daha kahraman..."

Beyaz atın gölgesi, sen dur!..
Artık bir aldanışa kanmayan gözlerimden. Dur!..
"Duvarlarım,
Gel al cepkenimi güzel at, duvarlarım bütün senin olsun
Duvarlarım, bütün ukalâ resimlerile, babamın sıkıştırdığı,

Salim Şengil'in sabırlı gayretleri ile gerçekleşmeğe başlıyan bu toplu eserlerin hikâye bölümü dört cilt olarak düşünüldü. Bu dört cilde toplanan hikâyeler, terekesinden alınan kupürler, ayrıca hazırlanmış metinler, bizim eski kolleysiyonları karıştırarak derleyip tamamladıklarımızla meydana geldi.

Böylece dört cilde toplanan 34 hikâyesi ile M. Ş. Esendal'ın hikâye alanındaki eserlerini bütünü ile vermiş olacağız.

Aslında M. Ş. Esendal'ın toplu eserleri, romanları, büyük anı kitabının yayınlamasile tamamlanacaktır. "Ayaşlı ve Kiracıları" önce "Vakit" gazete-

Fotoğraf: Fikret OTYAM

Babamla annemin kavgalarından ufak bir kırmızı,
Ufak bir kırmızı, duvarda, ufak bir kırmızı
Ufak bir kırmızı..."
Yemeğe!..
— Evden mi kaçmalıyım? Kaçmamalıyım. —
"Hiç anlamadığım Mondrian, serzenişçi Matisse
Bulanık Siyahkalem, hergele Miro,
Atlar gidiyor..."
Sonsuz bilincine yaşamanın.
O atlar.

"Sonra gazeteleri görüyorum, bütün gizleri
Savaşa başlamak gerek galiba.
Yarın. Yarından tezi yok. Baltamı ve bıçağımı
ve Atlarımı..."

"Amcam kravatını düzeltti, babam eski bir evde.
Bir yepyeni kıştı ıslıkları değerlendiren
Ne eğlendik ne eğlendik
Elbisesi çok eskiydi..."

Ne akşamı? "baba"
Haziran gecikecek biliyorum...

"Ama başka bir şeyi de değiştiriyor,
Atları atları
Atları..."

turgut uyar

---

sinde tefrika edilmiş, sonra yine orada kitap olarak yayınlanmıştı (1942). O yılların dar anlayışına, politika zorunluklarına uyularak eserden büyük bir parçanın çıkarıldığını sonradan öğrendik. "Dost" yayınları arasında çıkan ikinci baskısının da sansür edilmiş bu parçayı bulup yerine koymadan yayınladığını burada belirtmeliyiz. Onun terekesinde çıkan öteki romanı ile bitimine yakın bırakılmış bir başka romanının da ilerde yayınlanması gerekecektir.

M. Ş. Esendal'ın edebiyatımızdaki yerini yazıya başladığı tarihe bakarak (1916) ne gerilerde, ne de kendini yazılarına hasrettiği 1946-1952 yıllarında

Soyunuyorsun demek ki yaz geldi
göçmen bir göl olan bağnazlıktan
ıslanmış gibi leyleklerin her yeri
avcılar bungun
şaşkınlıklarını uzatıyorlar al
al götür oğluna verirsin
çıkarıp şizofreniyi bacağının arasından

Günel ALTINTAŞ

değil, eserlerinin derlenip toplu eserlerile ortaya çıkacağı, okuyucuya mâl edileceği yakın gelecekte, önümüzdeki yıllarda aramalıyız. Bu, yalnız Esendal'ı daha iyi anlayıp değerlendirmek için değil, genç kuşakları etkilemek, yeni hikâyeciliğimize yararlı bir yolda öncülük edebilmesi için de büyük önem taşıyan bir iştir. Bütün eserleri ile karşımızda olmıyan bir yazarın yeri ve değerini nasıl belirteceğiz? Tek başıma bu eserlerin hepsini görmüş, okumuş olsam bile düşünce ve yargılarım okuyucuları Esendal'ın eserlerine götüremiyecek olduktan sonra ne işe yarıyacaktır? Çünkü Esendal'ın eserleri ve sanatı, yargıların altına kapatılıp rafa kaldırılacak bitmiş bir kapalı bir olay değil, okuyucuda da, sanatçılarda da etkilerinin sürekli olması gerekli olan bir niteliktedir. Onun sanatının nitelikleri, çıkışları ve kökleri üzerinde araştırmalar yapabiliriz, ama edebiyatımızdaki yerini, eserleri gereği kadar yayılıp geniş çevreleri etkilemeden pek söyliyemeyiz. Onun eserleri edebiyatımızda gerekli yankıları uyandıramadı .Bu iş, onun yaşarken kaçındığı, üzerine düşüp yapmak istemediği bir şeydi.

Hikâyeleri ortaokul ve lise kitaplarına alınalı, genç kuşakların karşısına çıkalı henüz on yılı doldurduğu hâlde, bu kitaplara girişi elli yılı geçen, nice kuşaklara kendini okutmuş ve etkilemiş olan Ömer Seyfettin'den sonra en çok beğenilen iki hikâyeciden biri Sait Faik'se, diğeri de o idi. Orta ve yüksek eğitim basamaklarından geçmiş kimseler arasında yaptığım bir soruşturma bunu açıkça göstermişti. Üstelik onu beğenenler de tercih sebeplerinde de birleşiyorlardı. Dil ve anlatımını çok rahat ve yakın buluyorlar, kendilerine benziyen kişilerin hikâyelerde kendi hayatlarına benzer hayatları canlandırmalarından hoşlanıyorlardı. Bizim gündelik yaşantılarımızdaki gerçeğin dışında kalan hiçbir şey yoktu bu hikâyelerde. Üstelik bu hikâyeler çeviri kokmuyorlar, yabancı etkilenmelerin özentilerinden iyice kurtulmuş görünüyorlardı.

Bütün malzemesi ve dokusu ile yerli idiler. Yazarının düşünce yapısı ve hayatının da aynı temele dayandığını bilmiyorlardı, ama hikâyelerinde bu "yerli olma" çabasını açıkça görüyor, beğeniyorlardı. Esendal'ın, hikâyelerindeki kişiler ve onların hayatları karşısında kendine has, belli bir görüşü olduğu seziliyordu. Onun, "küçük insan"ların gerçeklerine ve hayatlarına düzenli bir bakış ve anlatımla yönelmesinde bir düşünce temeli, bir dünya görüşünün varlığı üzerinde de pek durulmamıştı. Hikâyelerindeki kişileri değerlendirirken, onların hareketleri içinden sorunlara bakarken, bu "görüş"ün varlığı iyice beliriyor. Aslında toplum ve politika görüşleri ile birleşen bu açısının, hikâyelerine yansıyan görüntülerinden, onun halkın yaşayışında beliren canlı ve sürekli değerleri belirleme, bir soy yaşama uslûbunun savunma çabasında olduğu görülüyordu.

M. Ş. Esendal, politika hayatına çok genç yaşta atılmış olmasına rağmen, yaşadığı çağın kargaşalığı yüzünden öncüsü olduğu düşünceleri ile eylem alanına ulaşamadan yürüdü ve göçtü. Kendi anlayışına bağlı olan takımla birlikte geliştirdikleri, bir düzen hâline getirmeğe çalıştıkları görüşü, zaman zaman arkadaşları ile birlikte basında ve partilerde yaymağa çalıştıysa da bu yolda başarılı olduğu söylenemez. Biz burada onun "Meslekî Temsil" adı verilen, bazıları tarafından beğenilen, bazılarınca alabildiğine yerilen politika görüşlerinden uzun uzadıya söz etmiyeceğiz. Onun hayatına yön vermiş, Cumhuriyetin kuruluşunda yer almış ve tartışılmış olan bu görüşlerin, onun sanatının temelinde, dünya görüsünde, hikâyelerinin kuruluşunda **ne ölçüde rol oynadığını belirtmeğe çalışacağız.**

Kalabalıktan belirli çizgiler ve davranışlarla ayrılan üstün adama, "kahraman"a dayanan, şaşırtıcı serüvenleri işliyen eski hikâye karşısında, onun "kişi"ye ve "küçük adam"a ve "gündelik gerçek yaşantı"lara yönelerek hikâyemizi yenileyişinde dünya görüşü ile sıkı bir ilintisi vardı. Esendal'ın "her meslekten, marifet sahibi, çalışkan, vefalı, namuslu küçük insanlar"a dayanan geniş bir soy "milliyetçilik" anlayışı vardı ki, düşüncelerini politika alanında gerçekleştiremeyince hikâyelerini bu anlayışa dayamıştı. O köylü ve kentli, bu yurdu yapan ve çabalarile ayakta tutan küçük insanların menfaatlerini koruyacak meslek kuruluşlarına dayanan, milletle partilerin arasında genişliğine örgütlenmiş, yerli bir soy demokrasi düzenini geliştirmeği düşünüyordu. 1916 dan bu yana işleyip geliştirdiği bu düşüncesini, politika adamı, yazar, hikâyeci olarak hep aynı yönde zaman zaman çevresine yaymağa çalışıyordu. Çiftçi, esnaf, meslek ve sanat erbabı, her soy işçi, aydın velhasıl her zümrenin karşılıklı yaşama haklarını denkleştiren mesleklerin kendi örgütlerine dayanarak parlementoda temsil edilebilecekleri bir yeni ve yerli düzen düşünüyordu. Yaşadığı çağın şartları onun bu alandaki görüşlerini, gereği gibi ne düşünceye, ne de hayata aktarmasına fırsat verdi. Ama hikâyelerinde beğendiği ve tuttuğu insanların meslek gruplarının canlı, sağlam, töre ve geleneklere bağlı kişiliklerini belirtebildi. Sağlam bir toplum düzeninin bize has hangi köklerden gelebileceğini, hangi unsurlarla kurulabileceğini arayıp buluyor, gösteriyordu bu hikâyelerinde. Uzun ve aralıklı yürüyen politika hayatında üç kere tasfiyeye uğradı, düşünceleri ancak yakın çevrelerinde bilindi, çok kimselerce de yanlış anlaşıldı. Ancak hikâyelerinde düşüncelerini ve tasarılarını engelsiz ifade edebilme

imkânlarını bulabildi. Bu açıdan bakılınca, pek az sanatçının işinde onun kadar bilinçli olduğunu görürüz. Kendilerini yaşatacak ve koruyacak temsil gücüne ve örgüte sahip olmıyan meslek gruplarının bu güne kadar direnip gelişlerindeki gücü yer yer gözlemiş ve hikâyelerine yansıtmıştı. Her endüstri-demokrasi düzeninin çoğunluğun menfaatlerini yüleşme hareketinin, hem de büyük partilere dayanan rüten araştırmaları arasında, çok sevdiği meslek gruplarının ezilip kaybolacaklarını, yüzyıllardır sürüp gelen köklü bir kültürden haber veren ayrıntılı yerli özellikleri silip süpüreceğini, hayatı ve çok sevdiği insanları "kitleleşme"ye götüreceğini biliyordu. Bize has yerli ve eski töresel yaşamayı, gelenekleri yok edeceğini üzülerek tahmin ediyordu. Odasını cicim örtüleri, bakır tepsilerle donatırken, ayağına terlik yerine Maraş pabucu giyerken, sevdiklerini çaylı sıra gecelerine davet ederken, hayatında da aynı bütünlüğü sürdürmek çabasını ve özlemini açığa vuruyordu. Esendal'ın "yayvan uygarlık" ve "meslekî temsil"e dayanan bu soy görüşleri ile hikâyeleri arasındaki sıkı ve düzenli ilgiyi anlamak için kişilerine, konularına, çevrelerine, herşeyden çok kendisinin bunlar karşısında ki davranışlarına bakmak gereklidir. Her hikâyesinde dönüp dolaşıp aynı yere geldiğini, Türkiyeyi ayakta tutan değerlere, insanlarаı kapalı yolları açmağa, bunu hiç olmazsa hikâyelerinde yapmağa çalıştığını görüyoruz. Onun karşısında kendi görüşlerine uygun bir başka dünyayı canlandırmağa çalışan başka hikâyecilerimiz de var. Ama onun kadar süreli, onun kadar bütüne bağlanarak; öteye beriye dalgalanmadan yürüyorlar diyebilir miyiz?

İttihat ve Terakki çağında, esnafı ve zanaatçıları örgütlemiş, yurdun her yanını gezmiş, halk zümrelerine kadar inmiş ve kaynaşmış olan bu adamın, edebiyatı bir yana koyarak hayatını başka konulara verişini vaktiyle hiç beğenmemiş, yermiştim. Bu gün bile harcanmış, tümü ile sanata adanmayışını, yeteri kadar eser veremeyişini kınama duygusunu içimden atamam. Edebiyatı temel değil de bir yan iş olarak alışında, adını uzun yıllar saklayışında küçümser bir davranış sezerim. Ama düşüncelerine ve yaşamasının bütününe bakarsak şu sonucu da çıkarabiliriz: Esendal, hayatını öylesine yaşamasaydı, kendi deyimi ile "kaldırım üniversitesinde" okuyamaz, kendini o anlatıma, o insan anlayışına uygun ölçüde eğitemez, köklere kadar inmesini kolaylıkla başaran görüşlerine ulaşamazdı. Sonunda da bu görüşlerinin bir ürünü olan hikâyelerini yazamazdı. Bizim onda eksiklik olarak gördüğümüz, onun öz anlamı ile asıl güçlü olan yanı idi. Bütün hayatını yazıya veren bir Esendal da çoklarında olduğu gibi sıradan bir yazar olurdu.

Hikâyelerinde parça parça ancak kendi gördüğü, başkalarına görünmiyen bütün yurttan kişi kişi derlediği bir soy Türkiyeyi anlattı. Onun herhangi bir hikâyesini ne zaman okusam, güclü ve soylu geleneklerine, yerli yaşayışlarına bağlı, birbirlerini seven, karıncalar gibi çalışkan küçük insanların fedakâr omuzları üzerinde yükselen bir Türkiye hayali gelir gözlerimin önüne. Böylece onun hikâyelerinin tek tek anlamı dışında, daha yüce, daha geniş, ferahlık verici, aydınlık bir yola götüren, bileşik bir anlama ulaşırım. Ondaki bu parlak, umut verici manzarayı herkesin kolaylıkla seyredip güçlenmesi ve umutlanması için, herşeyden önce toplu eserlerinin derlenip yayınlanması gerekirdi. Bu gün Esendal'ın toplu eserlerinin ilk cildini okuyacaklar bu bilinci paylaşacaklar, edebiyatımızın ne ölçüde güçlendiğini duyacaklardır kanısındayım.

erteleme

Evdir işte, vardır binbir giziyle
Betiklerde yazar sersemletici adı.
Ağırlaşan, saldıran, küçümsiyerek çarpan,
Oturmak için bir gök, katkısız gölge veren
Bir ev işte bir ev tehlikenin içinde.

Ne yapabilirim izlemekten başka,
Düşlerim, açıklarım seni Ev!

Ünlerim bütün yıl seni sesimle,
Ünlerim seni kasıklarımdaki oyuk.
Derinden geçenleri, vurmağa hazırları,
Ünlerim, onlar olunca bana yakın.

Ne yapabilirim izlemekten başka,
Düşlerim, açıklarım seni Ev!

Araştırılmalıdır bu yitik kardeş;
Kan dökücü, zorba, uçarı nitelikte,
Gözüpek, yetenekli, yumruğu sıkı kişi.
Unutabilir insan, açıkca sorabilir.

Ne yapabilirim izlemekten başka,
Düşlerim, açıklarım seni Ev!

Boşuna değildir bu yadırgı anlaşma;
Uçar ağızlarda sersemletici adı.
Kendini kuşatan yabanıl düşte,
Güneşin, yelin, kışın durmadan kararttığı
Bir evdir o, bir ağaç tanrı;
Uçmak için, yenilemek için doğayı.

Ne yapabilirim izlemekten başka,
Düşlerim, açıklarım seni Ev!

Ağırdan alır umursamazlık içinde
Amansız bir acıya bağışık, kütüklenmiş,
Bir evdir o. Ev varsa!
Bir kardeştir. Varsa kardeş!

ÖZDEMİR İNCE

ORHAN PEKER TOPRAĞA, YERYÜZÜNE, İNSAN ELİNDEN ÇIKMIŞ NESNELERE SIMSIKI BAĞLI. GÖKYÜZÜNE BAKMIYOR, BAKMAK DA İSTEMİYOR. DERDİ GÜCÜ ÇEVRESİNDEKİ ÇEŞİTLİ BELİRTİLER ARASINDA DOLANMAK, ELLE TUTULUR'UN ÜZERİNE ÇÖREKLENMEK, İÇİNE İŞLEMEK. DİLESE, UFUK ÇİZGİSİNİ AŞAĞIDAN ÇEKER, YÜCELTİR KENDİNİ, DÜNYAYA TEPEDEN BAKAR, FIŞKIRAN DALLARLA, ÇİÇEKLERLE OYALANIRDI. IŞIK OYUNU, GÖLGE OYUNU, FISILTILAR, FISILDAŞMALAR GELMEMİŞ İÇİNDEN. HAYALLE, GERÇEK DIŞIYLA İLİNTİSİ YOK. DÜNYAYA DİK DİK BAKMAK, SANATÇI BAĞIMSIZLIĞININ KEYFİNİ BU SINIRLAR İÇİNDE SÜRMEK İSTİYOR.

A. BENK

SERGİLER
1954 — İstanbul
1956 — Ankara
1956 — İstanbul
1958 — Münih
1958 — İstanbul
1958 — Ankara
1964 — Madrid
1964 — XXV. Devlet Resim ve Heykel Sergisi
1965 — XXVI. Devlet Resim ve Heykel Sergisi

Orhan PEKER'in sergi kataloğunun kapağı

orhan peker'le KONUŞMA

Bir süre sergilemiyordun çalışmalarını. Bu sergideki resimlerin hangi dönemin ürünleri?

— Dönem'lerden sözetmek belki yersiz olacak. Gerçi son yıllarda sergi açmadım ama resim yapmaya aralıksız devam ettiğimi söyliyebilirm. Resim düşünmeden, resim yaşamadan geçen tek günüm yok, yıllardır. Bu sergide gördükleriniz daha çok 1962-1964 yılları arasındaki çalışmalarım.

— Bu çalışmaları birbirine bağlıyan ortak bir yan, bir düşünce ya da görüş var mı, varsa bunlar nelerdir?

— Resim yaparken sonucu önceden kestirmek-

Ressam arkadaşımız
Orhan Peker
bu yıl
Devlet Resim ve Heykel
Sergisi'nde 1. ödülü kazanmış
geçen ay Ankara'da açtığı
özel bir sergide de
son çalışmalarını
göstermiştir.
Sanat çevrelerinde
ilgiyle karşılanan
yankılar yapan
bu sergi üzerinde Peker'le
yaptığımız konuşmayı
yayımlıyoruz.

Orhan PEKER

ten, zorlama bir bütüne varmaktan uzak dururum ben. Ortaya çıkan benim elimden çıktığına göre benim özelilklerimi taşıyor demektir. Bu yargıda yanıldığımı sanmıyorum. Çalışmalarımın ortak yanını eleştiriciler daha tarafsız görebilirler elbette. Ben, doğrusu bu konuda fazla düşünmüyorum. Yalnız gördüğünüz gibi, Doğa Somut'tan yola giren ressamlardanım ben.

— Sergide çoğunluk AT konusu ağır basıyor. Aatlara karşı duyduğun bu ilgiyi açıklıyabilir misin?

— Sergiyi gezenler hep bu soruyu sordular bana. İlkin söyliyeyim, bu benim AT'ların at'tan çok beygir, yük beygiridirler. Ötedenberi hayvan motiflerine sevgiyle eğildim ben. Mandalar, inekler, eşekler, kuşlar... Son olarak İspanyada boğalar, Toro'lar sardı beni. (Bunları ayrı bir sergide göstermek istiyorum.) Bu beygirlere gelince.. Biliyorsun, Küçük Esat'ta oturuyorum. Oralarda hergün sabah akşam, boş arsalarda durur bu beygirler. Başlarını çoğunlukla yem torbalarına sokmuş dururlar öyle. İlkin sırtlarına atılan yamalı kilimlerde, boyunlarındaki mavi boncuklarda beni resim yapmaya çeken birşey oldu herhalde. Ne var ki bir konu beni

Arena'dan, Orhan PEKER

salt resim yönünden etkilemekle kalmaz, birşey söylemeğe de iteler. Bilmem anlatabildim mi?

Devlet Resim ve Heykel Sergisinin I. Ödülünün sana verilmesine ne diyorsun?

— Özeti şu: Bu sergiye iki resim verdim. (Yönetmeliğe göre her ressamın iki resmi sergiye girecekti) Jüri iki resmi de sergiye kabul etti, birine ödülü verdi.

— Bu ödüllerin sence olumlu yanı nedir, sanatçıyı destekler mi?

— Daha önce de söylemiştim. Bütün sanatçılar için her çağda en büyük ödül zamana dayanabilecek güçte eserler verebilmektir. Bunu da zaman ayıklar, bulur, seçer. Devlet Resim Heykel Sergisi ödüllerine gelince... Özellikle son yıllarda genç, yaşlı, profesyonel, amatör ayırımları yapmadan türlü görüşleri bir çatı altında toplamaya yönelen bu sergi halk tarafından en çok gezilen, en çok ilgi gören bir sergi olmak yolundadır. (Bu serginin öbür illerimizde de gösterilmesi ne iyi olurdu!) İnandığımız sanatçılardan kurulu jürinin, ödülü o çalışmama vermesi sevindirdi beni elbette. "Destek" sözüyle bu sevinci anlatmak istiyorsanız bu ödüller sanatçıları sevindirir tabii.

— Serginde bir de İspanyadan getirdiğin El Greco kopyası var. Neden El Greco'yu seçtin, kopya çalışmaları faydalı oluyor mu bir ressam için?

— Bu benim ilk MÜZE kopyamdır. El Prado müzesinde günlerce, aylarca dolaşıp durdum. Goya, Velasquez, Zurbaran v.b. etkilediler beni ama El Greco'nun bu portresini kopya etmek geldi içimden. Sıkıcı bir iş aslında. Günün her saati kafileler halinde sırtınızın ucundan ayni tabloyu seyreden turistler arasında bu işe kendini verebilmek kolay iş değildir, inanın. Üstelik turistleri gezdiren sanat uzmanlarının tümü dolar avlamak için salt gevezelik eden kişilerdir. Bütün bu gürültü, patırdı hâlâ kulaklarımda. Nasılsa yine de işi yarıda bırakmadan bitirdim. O resmi odama götürdüğüm akşamı hatırlıyorum. Bir çok şeyi, El Greco'nun ilk bakışta görülemiyen saklı ustalığını çözmüş olmanın sevinci bir yana, bir çalışmayı bitirmenin mutluluğunu duyarak açtım şarap şişesini.

— İspanyada özel çalışmalarını sürdürdüğüne göre bu resimleri sergilemeyi düşünüyor musun? Ne zaman?

— Evet, sanırım iyi olur sergilersem. Ama belirli bir zaman düşünmedim. Belki gelecek kış.

— Resim yaparken seni en çok sarsan, etkileyen şey ne oluyor?

— Çevreme bakmak, nerede olursam olayım, o çevrenin gerçeklerine eğilmek, o gerçekleri yaşamak oluyor.

Toro'lar, Orhan PEKER

GÜZEL TÜRKÇE

mustafa şerif onaran

Bilim adamı olarak tanıdığım, sanat alanında yıllar yılı süren çabasını ilgiyle izlediğim Selâhattin Batu'ya saygım vardır. Şu sıralar değişik sanat dergilerinde, Türk dilinin özleşmesine karşı olduğunu gördüğüm yazılarını okuyorum. Derginin tutumuna göre, sesini yükseltip alçaltarak yazıyor.

HİSAR Dergisi özleşmeye giden türkçe'den yana değildir, bu tutumun karşısındadır, bu bakımdan "Çirkin Türkçe" diye bir başlık koyduğu yazının HİSAR'da çıkmasını olağan karşıladım. VARLIK Dergisinin de ana sorunu özleşmeye giden Türkçe değildir. VARLIK'a yazanlar kullandıkları dilde, işledikleri konuda daha bağımsızdır. Ama Türkçeyi küçümsiyen yazılarından birini de TÜRK DİLİ Dergisinde görünce şaşırdım. TÜRK DİLİ Dergisini yönetenler, böyle yazıları yayınlamakla değil, başka dergilerde çıkan bu çeşit yazılara karşılık vermekle yükümlüdürler.

Yazıma başlarken Selâhattin Batu'nun bilim adamı kişiliğini belirtmek isteyişimin özel bir nedeni vardı. Uğraştığı konu ne olursa olsun, bilim yolunda çalışmak, belli bir ilkeden giderek, belirli kurallara uyarak, duygusal davranışlara yer vermiyerek olur. Oysaki Batu'nun yazılarında geçer ölçü duygudur. Hangi sözcüklerin güzel ya da kalıcı olduğu Batu'nun beğenisine göre mi değerlenecektir?

HİSAR Dergisinde "Çirkin Türkçe" dediği yazıyı okudum da yazıyorum bunları. Bu konuda Batu'nun görüşünden yana değilim. Yazar adı ansa, belge gösterse söyledikleri daha iyi yanıtlanabilir. Nereden başlıyayım diyordum, yazar adı anmayışından başlıyayım..

YAZAR ADI ANMAMAK :

Herhangi bir X, belki bir hiç bize dilediği densizliği onaylatabiliyor". diyor Batu. "X" y ada "hiç" kimdir? Eleştireceği yazarın adını anmaması korkudan mı ileri geliyor, kendini büyük görmeden mi? "Hiç" dediği kimse belki de ATAÇ' tır. Ölümü üzerinden bunca yıl geçiyor da akımı, sorunu canlı kalıyor, ölü bile olsa ona "hiç" demenin yaratacağı tepkiden çekiniyor Batu, adını anmıyor "X" dedikleri Ataç'la birlikte, Ataç'tan sonra bu akıma o hızla katılan, bu akımı sürdüren, geliştiren yeni yazarlardır. Bunları küçümsüyor olmalı Batu, önemsemiyor, değer vermiyor olmalı ki adlarını anmıyor, "densizlik" sayıyor çabalarını. Yeriyken söyliyeyim, Türkçenin özleşmesi için uğraşanları "densizlik" le suçlamak değil yalnız bir bilim adamının, sıradan bir yazarın bile söylememesi gereken ağır bir davranıştır. Özleşmeye özenmeden yazmanın kolaylığına karşılık, Türkçenin kendini bulması için yeni sözcükler araştıranların uğraşını alkışlamak gerekir. Dayanıksız suçlamaların kara sürmeden başka bir değeri olamaz.

BELGE GÖSTERMEMEK :

Yazar adı anmak gereğini duymıyan Batu alaya aldığı Türkçe sözcüklerin hangi koşullar içinde, nereden alınmış bir tümcede kullanıldığı da belirtmiyor. Örnekse şöyle bir tümce kullanıyor: "Yurdun problemleri" yerine de "Yurdun açmazları diyorlar". Batu'nun sözünü ettiği "yurdun açmazları" deyimi hangi yazıda kullanılmıştır? Bugün "problem" yerine "sorun" sözcüğünü kullanıyoruz. "Açmaz" sözcüğü gerçekten "problem" karşılığı olarak mı alınmıştır. Sözü edilmiyen o yazının bütün içinde "yurdun açmazları" deyiminin daha değişik bir anlamı yok muydu? Batu "açmaz" sözcüğünü argo sayıyor, alaya alıyor, ama "problem" sözcüğünü kapsıyacak yakın anlamlar bulunamaz mı "açmaz" da? Bunları, öğrenmek için bir "Türkçe Sözlük"e bakmak işten bile değildir. Üzerinde durmuyorum. İşlediği konuyu belli bir yoldan, belli ilkelerden giderek ortaya koymanın gerekeceğini belirtmek için söylüyorum.

UYUM BOZUKLUĞU :

Yabancı bir sözcüğün yerine Türkçesini koyarken yenilmesi gereken güçlükler az değildir. Bunlardan biri, belki de birincisi, yeni sözcüğün Tümcede yerini bulabilmesi için, o tümceyi eski biçiminden çıkarıp yerine kurmaktır. "Yaşamımızı yaşıyoruz" deyimindeki uyum bozukluğuna değinmek istiyorum. Kesin olarak böyle bir deyim kullanmadan da yaşamını sürdürmeyi başka biçimler içinde,

uyum bozukluğunu, anlam eksikliğini bilerek yapmak güldürü dergilerinin iş edindiği bir oyundur. Selâhattin Batu gibi bir bilim adamının bu oyuna kapılarak, birisinin alay olsun diye uydurduğu "Ulusal düttürü" deyimini bile örnek göstermesi yok yere Türkçeye kıymaktır.

ANLAMAK:

Özleşmeye götüren çalışmaların başında anlamak isteği gelir. Batu'nun verdiği bir örneği alayım. **"mutaassıp"** sözcüğünü kullanmak istemeyişimiz nedendir? Bu sözcüğün yalnızca ağdalı, aşırı yaban oluşundan mı? Biz Arapça bilmiyoruz. Bu dili öğrenmeyi gerektiren özel bilim konuları dışında hiç bir öğretim kurumunda Arapça öğrenimi uygulanmıyacaktır. Bu yüzden Arapça bir sözcükten türeyen başka sözcüklerin anlamı bize kapalı kalacaktır. Anlamını bilmeden, kalıp olarak bellemek bir sözcüğü öğrenmek demek değildir. **Mutaassıp** sözcüğü için "Dilimiz bir süre kaçacaktır ondan" diyor Batu. Bu tümcede aykırı bir anlam yok mu? Dilimiz **mutaassıp** sözcüğünden bir süre kaçacak ta, ondan sonra kaçamıyacak mı? Yazılarında hep öyledir Batu, biraz süslü anlatmağa özenir. Dil çalışmalarında geriye dönemiyeceğimize göre söylemek istediğini anlamadım. **Mutaassıp** sözcüğünün dilimizde yeri yoktur artık, olmıyacakta. Bu sözcükten türemiş **taassup** ta Türkçede yaşamıyacak. **Körü - körüne inanmışlığı, dar kafalılığı** verecek **"bağnaz"**dan daha aydınlık sözcükler de bulunacak, okuyana kapalı kalmıyacak anlamı. Özleşmeye götüren çalışmalar gücünü buradan alıyor.

SOY TÜRKÇE:

Tarama Sözlüğü" ile "Derleme Sözlüğü"nün özelliğini bilirsiniz. Bu sözlükleri okurken halkımızın dilinde Türkçenin tükenmez bir gömü olduğu anlaşılır. Yeni bir sözcük ortaya atarken belli kurallara göre bilim yoluyla işlenmesinin yanısıra, halkımızın dilinde yaşıyan, onların uyanıklığı, canlılığı, renkli kişiliğiyle dolu havayı küçümsememek gerekir. Bir tümcenin dokusunda sözcüklerin uyumlu bir yeri olsun diye Türkçeyi araştıran, işliyen kimselerin çabasına saygım vardır. Batu "soy Türkçe" deyimini kullanarak sözcüklerin **"alımı - çalımı", "sesi, şarkısı"**ndan söz açıyor. Örnekler üzerinde durmak istemem. Şimdi yerdiği sözcüklerden kimilerini eski yazılarında kullandığı, böylece, çelişmeye düştüğünü göstermekte hafiflik olur. İşin duygu yanı üzerinde durduktan sonra tartışmanın sonu alınamaz. Bu yüzden ne onun gösterdiği örnekleri ele alayım, ne de Türkçeye yerleşmiş, ama ses uyumu bozuk sanılan sözcükler üzerinde durayım. Yalnız şunu belirtmek isterim: "Soy Türkçe"yi benimseyip soylu sözcükleri seçen Batu kendisini bu konuda bilir kişi mi sanıyor? Kişilerin bile soylu olmasını yadırgıyanlar, soylu sözcükleri nasıl karşılar? bilemem. **Koşul** gibi soylu olmıyan bir Sözcük Batu'ya göre **arabacı terimi**dir. Arabacı terimi derken **koşul** ile **koşum** sözcüklerini karıştırıyor da mı söylüyor; — ki dalgınlığın bu denlisi beklenemez Batu'dan —, yoksa hiç bir suçu olmıyan **koşul** sözcüğünü **soysuz** diye aşağılamak mı istiyor?

TÜRKÇEDE YENİ ANLATIM OLANAKLARI:

YENİ DERGİ'de **Demir ÖZLÜ Sartre'ın** "Akıl Çağı" için bir inceleme yazdı (Sayfa 6, Mart 1965). Sartre'ı Türkçeye çevirirken, eski yazınla ilgili anlam artığı taşıyan sözcüklerden uzak, yenilenen Türkçeyi kullanmanın daha doğru olacağını öne sürüyor. Bu bakımdan Selâhattin Hilâv'ın "Bulantı" çevirisini Sartre'a daha yakın, daha doğru buluyor. Kendini bulan Türkçenin gücünü gösteriyor bu sözler. Eski sözcüklerdeki anlam yüküne, anı yüküne körü - körüne bağlanıp kalanlar, bu sözcükleri soylu sanıyor, bunlar dışındaki sözcüklerin anlatım gücünden yoksun olduğuna inanıyorlar. Oysaki **Demir ÖZLÜ** Özleşme Türkçesinin yeni anlatım olanaklarını öne sürüyor. Yalnız Sartre çevirileri için değil, yeni yazınımız için de o gücün sürebileceğine inanırım. Saygısızlık saymazsa, duygusal davranışlardan sıyrılıp bir bilim adamı olarak, Batu'nun bu konuya eğilmesini dilerim.

ESKİ OZANLARIMIZIN TÜRKÇESİ:

Yunus'ların, Karacaoğlan'ların soy Türkçesi yere çalınıyor" diyor Batu. Bu eski ozanlarımızın Türkçesini yere çalanlar, Türkçenin akışını durdurmıya çalışanlardır. Yedi yüzyıldan bu yana Yunus Emre'nin dili o hızla arınsa, izlenseydi bugünkü Türkçe'nin anlatım gücü şimdikinden kaç kat geniş olacaktı kimbilir! Batu gibi düşünenler Yunus Emre'nin nice sözcüklerini bugünkü şiirimiz için yasaklamıya çalışmaktadır. Arap, İran ekini girip te Osmanlıca diye bir yapma dil ortaya çıkmasaydı Türkçe'de yeri olmıyan sözcükleri atmak için hiç uğraşılmıyacaktı.

YATAĞINI BULAN BİR IRMAK:

Özleşmeye giden Türkçe, yatağını bulan bir ırmak gibidir; olanca gürlüğüyle akıyor. Özleşmeden yana olmıyanların çabasını, bu ırmağın akışını tersine çevirmek, hiç olmazsa yatağını değiştirmek için boşuna bir direnme olarak karşılıyoruz. Olanca gürlüğüyle akıyor ırmak. Bu akışı değiştirmeye kimsenin gücü yetmiyecektir.

Kimi yazarların, yadırgatdıkları sözcüklerle alay ederek bu sorunu küçümsemeleri yanlış bir tutumdur. Hele Türk Dil Kurumu üyesi olarak, Yönetim Kurulunda, ya da Türk Dili Dergisinin yazı kurulunda çalışarak Türkçe'ye karşı çıkmak dürüst bir davranış olmaz.

Sayın Selâhattin Batu'nun dilde geriye dönüş saydığım yazılarını en çok bu yüzden yadırgadım. Batu bu tutumuyla Dil Kurumu'na karşı çıkanlarla birlik oluyor. Batu kendi yerini iyice seçmeli onun ağır başlılığına yakışmıyan alaylamaları bırakmalı. Ucuz kahramanlıklara özenmemeli.

Türkçe'nin özleşmesinden yana olmıyan başka yazarlar da var. Onlara pek aldırış eden yok. Batu'nun özellikleri, yazıları üzerinde ayrıca düşünmeyi gerektirir. Umarım ki bu tuttuğu yolun çıkar yol olmadığını çabuk anlar.

batı edebiyatı tek ve son edebiyat değildir

(1. Sayfadan)

ratorluğu yöneticileri ise, dış etkilerin ve zorlamaların sonucu "ıslahat" ile uğraşıyorlardı. Batı, ham madde kaynakları, pazarlar ve pazarlara ulaşan yollar arıyordu. Osmanlı İmparatorluğunun toprakları, bu iştahlı emperyalizmin hedeflerinden biri idi ve Osmanlı İmparatorluğu kendisini, içerden ve dışardan eritmekte olan bu devden kurtarmıya çalışıyordu.

Bugün dünya nüfusunun yüzde otuzunu topraklarında barındıran batı (Avrupa ve Kuzey Amerika) dünya gelirinin yüzde yetmişbeşini almaktadır. Bu ekonomik üstünlüğün temelinde, ulusal servetlerin birikiminde, köleliğin ve sömürgeciliğin payı çok büyük olmuştur. Köle işçilerin emeğinden biriken servet, Asya, Afrika, Güney Amerika'nın sömürülen yeraltı ve yerüstü zenginlikleri, batının ekonomik gücünün temel yapısını meydana getirmiştir.

Bu ekonomik değişmeler elbette soyut değişmeler olarak kalmamış, toplumların ekonomik sistemlerini, siyasalarını sürekli etkileyerek değiştirmiştir. Ulusal ekonomik varlığı bizden üstün, ekonomik sistemi bizden ayrı, siyasal yapısı -benzeyişlerine rağmen- bizden başka, ulusal geliri, kişi başına düşen geliri bizden çok üstün; araçları, yolları, okulları, kurumları, binaları ve herşeyi ile bizden ayrı ve yüksek topluluklar.. Şüphe yok ki, batı edebiyatı ve sanatı dediğimiz şey, bu toplumun edebiyatı ve sanatıdır. Batı edebiyatı ve sanatı, kendi ekonomik ve siyasi oluşuna bağlı olarak gelişmiştir. Sanayi devrimleri, ihtilâller ve dünya savaşları, yeni araçlar, yeni silâhlar, sanat ve edebiyata yeni özler, yeni biçimler getirmiştir. Batı sanat ve edebiyatındaki dalgalanma ve sıçramalarla, batı ekonomisi ve siyasası arasında yakın ilgiler, güçlü bağlar vardır.

İşte bu batı edebiyatı, Türk edebiyatının biricik modeli olarak seçilmiş, tek ve gür kaynağı olmuştur. Türk toplumu ile, batı toplumunun tarihi oluşları ayrı, bugünkü seviyeleri farklı, yapıları değişik.. Fakat edebiyatların özleri ve biçimleri ise aynı.. Ya edebiyatımız bu toplumun edebiyatı değil, ya da başka bir deyişle edebiyatçımız bu toplumun yarattığı edebiyatçı değil. Köklü bir çatışma içersindeyiz. Edebiyatımızla, toplumsal yapı ve karakter arasında bir uçurum vardır.

emperyalizmin yarattığı evrensel edebiyat bunalımı

Şimdi folklor, ulusal ve evrensel sözleri edebiyat tartışmalarında daha çok kullanılmaya başlanıyor. Ya evrensele yönelmiş bir edebiyat vardır diyorlar, ya folklora dönmüş bir edebiyat vardır. Başka bir çıkış yolu, başka bir umut görünmüyor gibi. Yâni, her ne olursa olsun biz batı edebiyatını ve sanatını model olarak almıya devam edeceğiz, ve öylece evrensele ulaşacağız. Ya da folklora geri dönüp, kendimizi bir çıkmaza tıkayacağız. Üçüncü bir yol yoktur.

Aynı ekonomik alandaki gibi, edebiyatta da lokomotif olmak bizim hakkımız olmaktan çıkmıştır. Kaybedilmiştir bir kere bu hak, ve her ne kadar bir umut belirse de ebedi bir kaybediştir bu. Ağır sanayi yerine hafif sanayi, uçak, otomobil yerine buzdolabı, çamaşır makinası.. Hep batının, hep batı kapitalizminin gölgesinde bir Türk sanayii. Ve elbette ondan daima sonra, daima onun arkasında, daima ona raptedilmiş ve daima varlığının özünü, biçimini ondan alan bir Türk sanayii.

Bu ekonomi için ne kadar doğru ise, edebiyat için de o kadar doğru. Genellikle şahsiyetsiz ve kendi mihrakına oturmamış bir edebiyat. Bizim edebiyatımız, ithal malı eşyalarla kendi zevkimize göre ev döşemiye benziyor. Çünkü edebiyatımızın malzemesi batıda.Batı toprağına, batı insanına bitişik, ona kaynamış. Biz malzemeyi batıdan alacağız ve yerli tezgâhta dokuyarak ulusal bir edebiyat yaratacağız. Ben bu edebiyatın üzerini çiziyorum.

batı edebiyatı âdil değildir

Hemen şunu söylüyorlar: Artık ulusların edebiyatı yok, T.S. Eliot'nun şiiri var, Miro'nun resmi var. Yani insanın ölmez özü var, yani evrensel edebiyat, evrensel sanat var. Aynı sözleri tarihe bakarak söylemek, örneğin Shakespeare için de söylemek mümkün. Ama gene de Shakesperae, kendi toplumunun, kendi çağının edebiyatçısı olarak dile gelmiş, çağını ve toplumunu birer motif olarak kullanarak edebiyatını ölümsüz insan özü ile evrenselleştirmiştir. Ama bugün Shakespeare'i kullandığı motiflerden dolayı, yeni sınıflar eleştirmektedirler. Üstelik Shakespeare'in malzemesi olan sınıfların aktüel canlılığı çok kaybolduğu bir evrede. Çünkü her sınıf, bir edebiyatta ne kadar motif de olsa, kendi varlığını, biçimini, özünü sunar, çevresine kendi sınıfını telkin eder.

Biz, ulusal bir edebiyat yoktur denmekle, evrensel bir edebiyatın var olduğunu kabul etmeye zorlanıyoruz. Evrensel edebiyat sözü ile de, bu edebi-

yatların dünya insanlarını birleştirici ve birlikte yüceltici bir edebiyat olduğunu sanıyoruz. Hemen şunu söyliyelim ki, batı edebiyatı âdil bir edebiyat değildir. Çünkü âdil olmıyan bir dünyanın, haksızlıklarla kazanmış ve yükselmiş bir dünyanın edebiyatıdır. Bu niçin evrensel olsun?

Asya'yı, Afrika'yı, Güney Amerika'yı sömürmüş ulusların, sömürerek meydana getirdikleri edebiyat, Asyalı, Afrikalı, Güney Amerikalı ulusların ortak edebiyatı nasıl olacaktır? Beş-on ulusun edebiyatı, nasıl bir dünyanın edebiyatı olabilecektir? Evrensellik iddiası, emperyalist mantığın ve onun üstünlük gururunun boş bir fantezisidir.

Hemen bir bunalım tablosu ile karşılaşıyoruz: Ya batı edebiyatı, ya da hiç.. Gerçekten de, kendisini dünyaya bu kadar kabul ettiren bir edebiyat ve sanat olmadı. Batı edebiyatından ve sanatından başka bir edebiyat ve sanat da düşünemiyor insan. Ama ne kadar saçma? Batı edebiyatını ve sanatını yaratan batının toplumsal karakteridir. Yâni ekonomisi, siyasası, tarihi, coğrafyası, çeşitli özellikleridir. Ekonomik gelişme ile birlikte bireysel gelişmeyi, düşünceyi ve espriyi geliştiren batı, kendi varlığının sanatını, edebiyatını yaratmıştır. Bunun evrensel görünen aldatıcı bir yüzü vardır. Çünkü, bir takım ayırıcı özelliklerine karşın, emperyalizmin toplu (müşterek) malıdır.

Nasıl ki, her ekonomik ve siyasal değişiklik, her savaş ve her evrensel bunaltı, yeni bir toplum yaratacaksa, her toplum da kendi edebiyatını ve sanatını yaratacaktır. Batı, kendi çizgisinden geçmiş ve bir gere gelmiştir, edebiyatı bu çizginin edebiyatıdır. Bizim, nasıl batıdan ayrı bir çizgimiz varsa (o bizi sömürerek yükseldi, biz ondan borç isteyerek, iane alarak ona ulaşmaya çalışıyoruz), derdemez ondan ayrı bir sanatımız ve edebiyatımız olacaktır.

bunalımdan çıkış:
batı edebiyatı, tek ve son edebiyat değildir

Batı edebiyatı ve sanatı tek midir? Bugünkü batı edebiyatı ve sanatı tek ise şöyle düşüneceğiz: Öyleyse artık bu sanat da zirvesine ulaşmış, devinimini bitirmiştir. Artık dünyada yeni hiç bir edebiyat olmayacaktır.

Acaba böyle mi? Üçüncü dünya, batının karşısına geçmekte, sömürgeler tükenmekte, pazarlar azalmaktadır. Batının büyük tehlikesi, sömürgelerin ve pazarların tükenmesi değildir. Üçüncü dünyanın bir gün çetin bir alacaklı gibi kendisini rahatsız edeceği kaosunu büyütmektedir. Batı yeni ekonomik ve siyasal olaylara gebedir. Gelecekte yeni ekonomik ve siyasal olaylar yeni toplumları yaratacak, yeni toplumlar ise yeni edebiyatları yaratacaktır. Demek ki, bugün bizim tek ve son diye tanıdığımız batı edebiyatı, tek ve son örnek değildir. Dünyada başka edebiyatlar da olacaktır, herşeyden önce bu batıda olacaktır.

Bu düşünce, batı edebiyatının tek ve son örnek olduğu bunalımını yıktığı gibi, bize de kurtuluş yollarını gösterir. Türkiye, ekonomisi, politikası, kültürü ile bağımsız ve özgür bir ulus olursa, bizim de bağımsız ve özgür bir edebiyatımız olacaktır. Bu edebiyat nasıl bir edebiyat olacaktır? Bana gelecekte nasıl bir toplum olacağımızı söyleyiniz, nasıl bir edebiyatımız olacağını söyleyeyim.

Görülüyor ki, edebiyat tektir ve o da batı edebiyatıdır, batı edebiyatı son edebiyattır ve evrenseldir gibi sözler, emperyalizmle kaynaşmış ve şahsiyetini kaybetmiş düşüncelerin ürünleridir.

Bugün Türk edebiyatı sömürgeciliğe bir köprü olmuştur. Bugün Türk edebiyatı, sömürgecilere kendisini beğendirmek endişesine kapılmıştır. Türk edebiyatçısı, yaşayışıyla, bilgisiyle, kültürüyle kendi varlığına, kendi halkına dönmeli ve oradan edebiyata gelmelidir. Bu ne folklor olacaktır, ne de halk edebiyatı. Modern bir edebiyat olacak ve ancak o zaman evrensel bir değere ulaşacaktır.

DÜZELTME:

Dost'un geçen sayısında, soruşturmaya verdiğim yanıt bazı yanlışlarla çıktı. Şöyle 1. yanıtta **"başlamışsa"** sözü **"bağlamışsa"**, 2. yanıtta **"politikası savaşa girmelidir"** sözü **"politikası ile savaşa girmelidir"**, 3. yanıtta **"kurnazca yediren bir ulus"** sözü**"kurnazlara yediren bir ulusun"**, 4. yanıtta **"karşılaştırır"** sözü **"katılaştırmıştır"** **"tansiyonunun"** sözü **"fonksiyonunun"**, **"gelişmiş insanı"** sözü **"gelişmiş ülke insanı"**, **"tekniğini kaybetmiş"** sözü **"tekliğini kaybetmiş"** olacaktı. M.E.

DUERRENMATT
amansız gözlemci

Çeviren: Ulya YALÇIN

Orta boylu, sağlam yapılı, Duerrenmatt Roma imparatorlarının büstlerinden birinin bir Claudius veya Domitian'ın iri başına sahip. Kendisi ile Londra'da "Fizikçiler" in oynanmasından bir gün önce karşılaştım ve Almanyadaki oynanışı ile buradaki arasında ne gibi farklar bulduğunu sordum? "Garip" dedi, "İngiliz oyuncularının Almanlardan veya İsviçrelilerden daha ağır bir oyun çıkaracaklarını düşünmüştüm? Oysaki hiç de böyle olmadı. Metnin bazı parçalarına Almanlar kendilerinden çok şeyler kattılar, diğer bazı bölümleri de İngilizler çok daha duygulu ve etkili oynadılar. Örneğin Alman prodüksiyonlarının en iyilerinden birinde deli olan kadın doktor gösterişsiz, sakin bir şekilde divana oturarak, kısık bir sesle açıklamalarını yaptı. Bu, sahneye şaşılacak derecede çılgın bir etki verdi.

"Fizikçiler"de güttüğü niyetten konuştuk. "Hidrojen bombası konusunda bir oyun olmaktan çok ilim ve insanın düşüncelerinin sonuçlarından kaçmasının olanaksızlığı hakkında bir oyun. Bir ilim adamı belirli bir düşünce çizgisini izlerse bunun sonuçlarından, pratik sonuçlarından kaçamaz. Bu korkakça bir davranış olur."

"Bu yalnız bireylere mi yoksa tüm uluslara mı uygulanır? Örneğin, bazı kimselerin İngilterenin Hidrojen bombasını kullanmaktan vaz geçmesini önermelerini insanın düşüncelerinin sonuçlarından kaçması olarak mı yorumlarsınız?

Bir dakikalık düşünmeden sonra "Hayır," dedi, "bu yürekli bir davranış olur, çünkü kamu malı haline gelmiş bulunan iyi ya da kötüye kullanılabilen bir türetim "İcat" hakkında alınan siyasi bir karardır; bu da türetimini kendisine saklamaya çalışabileceğini düşünen bir ilim adamının durumundan farklıdır."

Ve devam etti: "Fakat beni Fizikçileri yazmaya iten siyaset olmadı. Bir durumu çözümlemek beni ilgilendirdi, bir durum ki mümkün olan en kötü şekilde gelişiyor. Ayrıca talihin işleri de beni daima büyülemiştir; burada ele alınan durumda herşey bir akıl hastahanesine kaçmak isteyen fakat bu arada saklanılacak en kötü hastahaneyi seçen bir fizikçinin üzerine çevrilir; ve dünyanın yazgısı (kaderi) salt rastlantıya dayanan bu seçime bağlıdır. Gerçekten de "Fizikçiler" de Oedipus efsanesinin - korktuğu yıkımlardan (felâketler) kaçınmak için kahramanın büyük özverile (fedakârlık) göze aldığı ancak yıkımı önlemek için yaptığı herşeyin bunu gerçekten kaçınılmaz kıldığı bir olaylar zinciri - modern versiyonunu yazmaya çalıştım. Sphinx ile olan serüveninde ve onun sorduğu bilmecelere verdiği cevaplarda Oedipus kendisini yüksek zeyrekliğe (zekâ) sahip bir adam olarak göstermiştir, ancak bu zeyrekliği, ilim adamının durumunda olduğu gibi, fazla kullanıldığı oranda kendisini sakınmak istediği sonuca doğru daha kesin olarak yöneltmektedir. Eseme (mantık) ve bunun sonurgularının uygulanmasının bizi sürekli olarak güçleşen aykırı düşüncelere (paradox) götürmesi ile çok ilgileniyorum.

Duerrenmatt'ın gözleri

"The Theatre of the Absurd"de tartışılan yazarlar arasına kendisini koymadığım için eleştirildiğimden söz açtım. "Hayır" diye cevaplandırdı. "Ben Beckett ya da Ionesco ile aynı çizgide olmadığımı sanıyorum. Tiyatromu bir 'paradox tiyatrosu' olarak adlandırabilirim, çünkü tam beni ilgilendiren de esemenin (mantığın) birbiri ile çelişen sonuçlarıdır. Ionesco veya Beckett dile ve esemeye düşünce ve iletme aracı olarak saldırırlar. Oysaki ben esemeli düşüncenin en sert uygulamasıyla ilgileniyorum. O kadar sert ki kendi iç çelişmelerini kendisi yaratır. Fakat bu dilin bir ayrışım durumu içinde gösterildiği anlamsız Tiyatro ile karşılaştırılınca yapı ve diyalogda aşırı bir usçuluk (rationality) gerektirir." Bu konuşma bizi sanatta öncülere ve etkilere sürükledi. Thornton Wilder ve Brecht'in bunların en sonuncuları oldukları duğru mu idi?

"Tamamen değil. Tabii Thornton Wilder'in 'By the Skin of our Teeth - Dişimizin Zarı'nı okudum ancak, savaş sonunda Zurich'teki oynanışını görmediği gibi Brecht'in Schauspielhaus'da savaş boyunca dim. O zaman Zurich'de oturmuyordum ve söylenilve savaştan sonra oynanan büyük yapıtlarından yararlanmış değilim. Brecht'in yapıtlarını ancak 1947 ye doğru tanımaya başladım, o zaman da zaten tiyatro yazarı olarak kişiliğimi oluşturmuştum. Tabii Brecht gibi bir yazar tarafından etkilenmemek olamaz. Tam çağımızın adamı olması çağımızın sorunları ile çağımıza en uygun biçimle uğraşmış olmasını bir tarafa bıraksak bile, bunun benzeri bir çaba içersinde olan herkes aynı sorunlara, benzeri araçlarla değinmeden edemez. Fakat aslında ben tiyatroya geç başladım. Okulda klâsikler üzerine etüdler yaptım. Yunanca ve Latinceye hayrandım; ve yapıtlarım üzerinde başlıca etkisi olanların büyük Yunan tragedyacıları ile Airstophanes olduğunu kabul ediyorum. Ayrıca iyi tiyatroları olmayan şehirlerde büyüdüm, böylece dram sanatını yakından izleyemedim. Tabiatıyla Shakespeare ve Nestroy (Brecht'in de etkisinde kaldığı 19. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Avusturyalı komedi yazarı). da beni etkilemiştir. Başından beri oyun yazarı olmaya çalışmış değilim. Felsefe özellikle epistemoloji bilgi kuramı beni çok daha fazla ilgilendiriyordu. Sonra ressam olmak istedim. Ressam olarak uğradığım başarısızlığı farketmem üzerine geçirdiğim ağır bir tinsel krizden sonra oyun yazarlığına dönebildim."

Kendisine bütün oyunları içinde en çok "Romulus the Great"i sevdiğimi söyledim. Emperyalizm ve militarizmle tersine bir anlatımla alay eden (irony) bu oyunun en beğendiklerinden biri olduğu anlaşılıyordu. "Romulus the Great" Alman nasyonalizmini (ulusçuluk) yeriyor. "Bu oyun Almanyadaki en büyük başarısızlıklarımdan biri olmasına rağmen özellikle Brecht tarafından çok beğenildi. Doğu Berlin'de kendi tiyatrosunda sahneye koymak istedi fakat yetkililer izin vermediler. Buna çok öfkelendi ve Batı Berlin'de tanıdığı bir sahneye koyucuya oyunu

önerdi. Fakat orada da oynatılmasına karşı konuldu. Sonra oyun Fransa'da Centre Dramatique de l'Est de, 1958 de de Gaulle'ün devlet başkanlığına geldiği sıralarda en üstün bir şekilde sahneye kondu. Bu da birkaç temsil sonra militaristler ve emperyalistleri hicvettiği için o günkü duruma değindiği ileri sürülerek kaldırıldı. Fakat "Romuluz the Great"in Polonyada olağanüstü bir başarı sağladığını görmekle sevinçliyim. Varşova'da uzun zamandan beri oynanıyor ve hiç bir engelle karşılaşmıyor. Bundan önce Polonya'da bir süre kaldım. Son derece uyarıcı bir yer: Özgürlüğe kavuşmuş ruhların uyanışında büyük hamlelere tanık oluyorsunuz." Konuşmamız gelecekteki tasarılara çevrildi, Duerrenmantt: "Hercules'in the Stables of Augias" adlı oyunu bitirmek üzereyim. Yakında Zurich'te en beğendiğim oyuncu ve sahneye koyuculardan biri olan Leonard Steckel'in yönetiminde oynanacak" dedi. Duerrenmantt'ın kökü tamamen İsviçre'de. Ülkesini bırakıp giden bir İsviçreli yazarın davranışını beğenmiyor. Ve devam ediyor, "Son zamanlarda İsviçre bir yazarın yaşaması için çok iyi bir yer olmuştur. Dünyayı, kendisi kargaşalığın en koyu yerinde olmayan gözleme elverişli bir noktadan izleyebilmek çok yararlı. Ayrıca İsviçrenin bohem hayatı için uygun bir yer olmadığı da doğru. Çağımızda bir yazarın böyle bir hayat sürmesi gerekli değil artık. Yazar vahşi bir yabancı olamaz, daha çok bir ilim adamına benzer, başkaları gibi yaşayabilen ve yaşaması gerekli olan bir gözlemci bir eleştirmecidir o."

Ve Friedrich Duerrenmatt, esemenin paradoxlarını ortaya koyan, iyi düzenlenmiş bir toplum yüzeyinin altında kaynaşan şiddet akıntılarını gösteren, yazar koltuğuna yaslanıp piposunu tüttürürken Londra'ya kârlı bir ihracat siparişi koparmaya gelmiş İsviçreli bir iş adamına benziyordu. Saygı uyandıran bir dış görünüşe, koruyucu zırhının bolluk içindeki teknolojik çağımızın eksiklerinin amansız bir gözlemsici için oldukça yararlıdır demesinin önemi anlaşılıyordu.

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

(2. Sayfadan)

diğine yazıp çizmekte, bunlarla hiçkimse uğraşmamaktadır. Üç bes yüz kişinin okuduğu Time toplatılır da, onbinlerce dağıtılan dergi ve kitaplarda Atatürk'ü ve Devrimi ayaklar altına alan yazarlar, profesörler serbest bırakılır.

Atatürk'ün karşısına Abdülhamid çıkarılır; "ulu hakan" diye propagandası yapılır. Bir profesör eskisi Türkiye'de komünizmin kaynakları diye devrim hareketleri adına ne varsa onlara saldırır. Üniversite bu adamı yeniden bağrına basmak için binbir düzen ardında koşar. Propaganda işler, durur, kimse aldırmaz. Sonra, üç beş yüz kişinin okuduğu Time'ı havadan bir yasaklama..

Haydi efendim; kim kanar bunlara?

YA TARAFLARI? — Time'ın utanmazlığını gözler önüne seren Cumhuriyet gazetesi (11 Nisan 1965) şunu da ekliyor:

"Amerikanın ünlü dergisi bunları yazabilir, Amerikanın ünlü gazeteleri her gün Kıbrıs konusunda Makarios'u destekler, ama bazı Türk gazetelerinde eleştirme ölçüleri ve terbiye ölçüleri içinde bir yazı çıkınca Amerikalılar ve onların yardakçıları kıyameti koparır, Türk - Amerikan dostluğunun tahrip edilmek istendiğinden bahsedilir. Devletler ve milletlerarası münasebetleri sadece bir takım kompleksler ve birtakım çıkarlar açısından görenlere tavsiye ederiz, okusunlar bu ünlü dergiyi, okusunlar da belki biraz yüzleri kızarır."

Bugün milliyetçilik ölçüsü değişmiştir. Kıbrıs gibi hassas bir konumuza elimizi kolumuzu bağlıyan, Atatürk'e küfreden devletlilerin ve dergilerin Amerikasına bağlanmak artık milliyetçilik midir? Türkiye, mütareke Türkiyesi değildir. Gerek milliyetçiler, artık bir yabancı kuvvetin emrinde olmanın ne demek olduğunu biliyor ve bilmiyenlere öğretiyorlar. Türkiye, zararlı kuvvetlere karşı kendisini korumak için başka bir devletin vasiliğine muhtaç değildir. Millî izzetinefsimizi yaralıyan, bizi müstemleke gibi gören uluslara biz de gereğince antipatı besliyecek ve bunu açığa vurmayı milliyetçilik gereği bileceğiz.

Atatürk bizim vazgeçilmez gücümüzdür. O'nu kendi yurttaşlarına medenî haklar vermekten âciz, insanlık düşmanı Ku-Klux-Klun'ları temizlemeye gücü yetmiyen ülkelerin bütün Türk düşmanlarının dostu, bütün Türk dostlarının düşmanı (Makarios'un dostu ve Lord Kinross'a düşman) Time'larına yem yapacak değiliz. Bundan böyle de Time bizim düşmanımızdır. Time adlı dergiyi sicilli bir Türk düşmanı olarak ilân ederiz! Atatürk'e düşmanlık insanlığa düşmanlıktır. Çünkü Atatürk, yaşadığı sürece bütün dünya ile dost olmasını bilmiş, bütün insanları bir ülkü çevresinde birleştirmeye çalışmış, hele Time gibi sömürücü çevrelerin sözcüleriyle amansız bir savaş vermiştir. Atatürk "Time"cıların sömürmek istedikleri ülkelere hürriyet tohumları serpmiştir. Bugün bu ülkelerde bu tohumlar boy atmıştır. Time'ın canını sıkan, Time'ı Atatürk'e saldırtan da budur.

Tima'ları, Ku-Klux-Klun'ları ve Kıbrıs'taki Türkleri korumaya koşan Türkiye'yi önlemiş kuvvetleriyle Amerika, bugün Türkiye'de kuşku ile karşılandığını artık anlamalıdır. Atatürk'e saldıranların gözümüzde zerrece değeri olmadığını bir kere daha belirtmek isteriz.

Ve, onların bu ülkedeki taraftarlarını da mütareke Türkiye'sinden artakalmış şaşkınlar sayarız!

KINROSS'A SELÂM! — Lord Kinross geçenlerde büyük bir kitap yazarak Atatürk'ü tanıtmak istiyen bir İngiliz yazarıdır. Bundan dört beş yıl önce Türkiye'ye gelmiş, Atatürk için malzeme toplamıştır. Lord Kinross'un, Time'ın hoşuna gitmiyecek bir dil ile Atatürk'ü övdüğü anlaşılıyor.

Demek ki dünya, Time'cılardan ve onların "yardakçılarından" ibaret değilmiş!

AŞMAK VE KİŞİLİK

celâl çumralı

Konunun özeti:

Şiir sanatında ozanın **kendi kendini aşması** diye bir sorun var mıdır? Başka bir deyişle ozanın **kendi kendini yinelemesi** büyük bir sakınca mıdır? Daha çok yinelemekten ozanın kendisini kurtaramamasının nedenleri neler olabilir? Kendisine **yenilik öncüsü** dedirtmek için ozanın baş vurduğu **saçmalıklar** ve **oyunların** a ş m a k 'la olan ayrımları nelerdir?

Ozanların ve eleştirmenlerin içtenlikle, açıksözlülükle, korkusuz bir yürekle kendilerine sormaları gereken bu sorulardan kaçınanların var olabileceğine inanamıyoruz. Çünkü bu soruları şiirin değeri, ozanın kişiliği ile sıkı sıkıya bağlı sorunlar olarak görüyoruz.

Ayrıca her gün şiir ve ozan sayısının çoğaldığına göre bir hesaplaşmanın, bir döküm yapmanın zorunluluğunu da yadsıyamayız; önce ozanların kendilerini, sonra eleştirmelerin ozanları bu yönden de s o r g u '-ya çekmeleri zamanının çoktan geldiği kanısındayız.

YİNELEMEK:

İlkin şu yineleme'yi didiklemek gerekiyor: Ozanın uzun çabalar sonunda yarattığı bir şiir tasarlıyalım. Adına da **A** diyelim bu şiirin. Herkeslerin sevdiği iyi güzel gerçek diye belleyip olumlu karşıladığı bu **A** şiirinin **öz** ve **biçim**'ini bir an için ayrılabilen öğeler olarak kabullenip öz'e **b** ve biçim'e **c** diyerek örneğimizi uygulamaya başlıyalım. Bilerek ya da bilmeyerek şiirini yineleyen ozanın yaptığı işlem şudur: Bu **A** şiirinin **b**'sini alır **B** şiirinde öz olarak kullanır, bu artık yeni bir öz olmayıp **b2**'dir. **C** şiirinde bu **b3**, **Ç** şiirinde **b4** olur. Biçim için de aynı işlemler yapılarak **A**'dan sonra ki şiirlerde bu biçim'ler **c2, c3, c4** olarak çıkar karşımıza.

Öz ve Biçim açılarından yaptığımız bu deneyleri **imgeler, simgeler** bakımından da yineleyebiliriz. İnsanı çarpan, büyüleyen, sarsan bu imgeler ya da simgeler dizisini **abc, çde, lmn** diye tanımlıyalım. Yineleme işlemi şu yollardan yapılmıştır çoğunlukla: **I** sayılı bu **buluşlar, II** sayılı şiirde değişik kılıklarla sürülür önümüze. Örneğin **abc** buluşu a **b2 c2** ya da **a2 b c2, a2 b2 c** örtülerine bürünür. Kısacası **abc**'nin, **çde**'nin, **l m n** 'in **biri alıkonup** ikisi, **ikisi alıkonup** biri, değiştirilerek **yeni buluşlar**'mış gibi şiire **geçiş belgesi** verilir.

A şiirinin tümüyle ya da **I** sayılı şiirinin b u l u ş-lariyle kişiliğini kabul ettiren ozan **B, C, Ç** şiir yinelemesi, **II, III, IV** buluş yinelemesi ile ne kazanmıştır? Gerçekte bir şey kazanmamış çok şey yitirmiştir. Gel gör ki **A**'nın ya da o güzel buluşların etkisi öbür yapıtların, buluşların hiçliğini **maskeler** gölgeler. Ama bu gölgeleyiş bir **süre** içindir. Soylu eleştirmen çekinmeden bu sisleri, bu gölgeleri dağıtıp maskeleri düşürebilir. Düşürmek bir bakıma ilk ödevidir de. Ne var ki **A**'nın ozanı bir kez **Büyük Ozan** diye tanınmış ve kabullenilmişse eleştirmenin bu zor görevini yapabilmesi için çıkarını gözetmeyen bir yüce yürek taşıması gerekecektir.

Ozanın **A** şiirini ya da **buluşlarını** öbür şiirleri için **yatırım** olarak kullanmasını kanıtlarla inceleyip açıklayan eleştirmene önceleri inanılmaz, çatılır, ün ardından koştuğu Büyük'leri devirmeye kalkışmakla tanınmak istediği ileri sürülebilir; bu bakımdan eleştirmenin ilk bakışta çıkarı yoktur denebilir bu uğraşıda, ama sonra anlaşılır yaptığı işin **büyük önemi.**

Ozanın la her ileri sanatçı gibi bir görüşü vardır elbette. Kişiliğini kazandıran bu görüş'ü değişmediği sürece her şiirinde, her dizesinde bir **başkalık** aramak ve bu görüşün etkisini **yinelemek** diye suçlandırmak doğru mudur? Böyle bir soru eleştirmende de uyanabi-

lir. İşte soylu eleştirmenin işinin zorluğu da bu noktalardan belirir çoğu kez. Görüş'ün etkisile yinelemeyi bütün inceliikleriyle ayırmak zorundadır. Bunun için de **yinelemek** ile **Aşmak** arasında ki ayrıntıları (kanıt gücünde ki belgelerle göstermesi de boynunun borcu olacaktır.

A Ş M A K :

Önemli olan bir sanat yapıtının **kaldığı çizgiyi** belirliyebilmektir. Bu ilk koşul. Yapıtın kaldığı nokta'yı da çizgiyi aşabilmek sonra gelen bir sorun, ama asıl sorun kaldığı çizgiyi belirliyebilmekte. Her ozan "şimdiye dek söylenmiyeni ben söyledim" kanısındadır. Bu kanıya öylesine içten bağlanmıştır ki bir değişmez inanç olup çıkmıştır kendisi için. Onu uyarmak çok güçtür, işte belirliyebilmenin zor oluşu da bu yüzdendir.

Konumuz şiir sanatı olduğuna göre bir şiirin kaldığı noktayı ya da çizgiyi belirliyebilmek ne demektir diye sormamız gerekiyor. Soruya çıplak us'la bakarsak, çözüm daha tez olabilecektir. Bir yapıtın kaldığı noktayı belirliyebilmek için o noktadan **önce ki noktaları** bilmek zorunluğu vardır. Biliyoruz ki başlangıçtan günümüze dek yapıtlar birbirine eklene eklene bu şiir zincirini ortaya çıkarabilmişlerdir.

İş dönüp dolaşıp **bilmeğe** dayanıyor. Usumuzun ya da sezişimizin bize sağladığı bir güçle yapıtın kaldığı halkadan önce ki halkaları doğru ya da yanlış bilmemiz sonucun bir **aşma** olup olmadığını açıklamaya yetecektir. Nokta - çizgi - halka diye tanımladığımız şiirin vardığı **değer**'dir. Sayılarla vereceğimiz örneklerde durumun aydınlanması için bu sayıların nicelikle bir ilişkisi olmadığını, tüm niteliği kapsadığını parantez içinde söyliyelim.

Bilmek.. **değer**leri bilmek üç bölümde incelenebilir: I — Kendi şiirinin kaldığı noktayı bilmek, II — Ulusunun şiiri hangi nokta ya da noktalarda kalmıştır? Bunu bilmek. III — Dünya şiirinin kaldığı yeri (yerleri) bilmek.

Kendi şiirinin kaldığı noktayı herkeslerden daha kesinlikle bildiğini sanan ozan çoğu kez aldanır. Yinelemelerle **sıradan** yapıtlar sürer önümüze yeniden yazdığı her dize, her şiiri, ya da yayınladığı kitabıyla bir önce ki yapıtını aştığını sanır. Bu yanılma daha çok şiirinin kaldığı noktayı bilememekten doğar. Örneğin kendi şiiri 19 cu sırada oturuyor diyelim ve şimdiye dek yayınladığı 3 yapıtla bu sırayı kazanmış olduğunu kabul edelim. Son yayınladığı 4 cü yapıtı (ister kitap ister kitaptaki her şiiri yapıt olarak alabiliriz ele) hangi sıradadır? Ozan bu soruyu kendinden yana yorumlıyarak yanıtlar: 20 nci sıradadır deyip keser. Ne var ki bu yanıt her zaman doğruyu söylemez, bir bakıma söyliyemez. Ama eleştirmen bu sayının gerçek yerini gösterebilir : Ozanın 4 cü yapıtı 19 sıradadır diye yargısını belli eder. Eğer bu yargı doğruysa ozanımız şiirini **aşamamış** sayılmalıdır.

Ulusun şiiri bakımından da ölçüler başka türlü değildir. Bir ozan kenli şiini aşabilir de ulusunun şiir çizgisinin gerisinde kalabilir. Örneğin, ozanımız 4 cü yapıtıyla şiirini 20 sıraya oturtabilir ama ulusun şiir çizgisi 35 ise geride kalmış, aşma gücünü gösterememiş demektir. Bir ulusun şiiri türlü akımlar çığırlar evreninde değişik sayılarda kalmış olabilir şiiri. A akımında sıra 35 ise, B akımında 42, C akımında 56.. vb olabileceği gözönünden uzakta tutulmamalıdır. Konuyu dağıtmamak için ayrıntılara sapmıyoruz, tek sayı üzerinden yürütüyoruz örneğimizi.

Dünya şiiri yönünden de durumda bir değişiklik yoktur. Kendi şiirini, ulusunun şiirini aşabilen bir ozan Dünya şiirine gelince **geride** olabileceği gibi O'nu aşması da beklenebilir. Dünya şiirinin kaldığı nokta ya da noktaları belirlemek, bunları bilmek ve aşabilmek.. ozanına **Büyük Ozan**, eleştirmenine de **Büyük Eleştirmen** payesini ününü bağışlar elbette.

Aşmanın kişilikle ilişkisi :

Aşmanın kişiliğe karşı olduğu kanısını taşıyanlar vardır. Kişilik kavramında bir **sınırlılık** anlamı bulunduğuna göre ozanın her yapıtında ayrı bir kişilik araması mı gerekmektedir? Kişiliği baltalıyor gibi görünen bu kaygudur işte. Yapıt değiştikçe kişilik te değişecek midir? Bu korku **aşma** düşüncesinin benimsenmesine engel olmuştur denebilir.

Oysa gerçek hiçde öyle değildir. Aşma ile ozan kişiliğini yitirmek şöyle dursun o'nu bir kez daha kazanmasına, bütün benliğine işlemesine götürür kendisini. Kişiliğini bulduğu oranda aşma gücünü elde edebilir dersek herhalde büyük söz söylemiş olmayız. Kişiliğin bir sınırı olması ozanın bir insan, bir toplum, bir dünya görüşü olmasını gerekli kılar: sınır bu açıdan önem kazanır. Kişiliği **görüş**'e bağlarsak aşma ile bir çelişme sanısı kalmaz ortada.

Yinelemek'ten korkulsa yeridir. Kişiliği gölgeleyen, kurutan, **donduran** yinelemek değil midir? Aşma isteği bulunmayan ozanlar **duruk toplum**'lara benzer. Yapıtlarıyla övünürler. Yaratma gücü artan ozanların aşma isteği de sağlamdır. Bu istek estetik zorunluklarla kaynaşınca aşmanın olumlu sonucu olan **yeni yapıtlar** edebiyat (sanat) alanında yükselirler.

Gerçek aşma budur. Gerçek olmayan aşma (ki ona kalp - kandırıcı - gözboyayıcı sahte bir oyun demek daha yakışık alır) yinelemekten daha çok harcar ozanı. Yalnız ozanı mı giderek şiir sanatını da kirletir. Artan bir yaratma gücü, kişiliği olgunlaştıran görüşün genişlemesi ve estetik zorunluklar gerçek aşma'nın başlıca öğeleri olarak eleştirmenin elinde **mihenk taşı** ödevini görürler.

KÜRDÜN MEYHANESİ

2.

Fahir AKSOY

Ressam ÖMER'in bıyıkları :

Ömer'in son yıllarında yakasına yapışan hastalık ve yoksulluk korkunçtu.. Cebinde kalan simidin kırıntıları ile geçirdiği günler, kışın Sümerbankın kalorifer dairesinin bulunduğu yerde gazete kâğıtlarına sarılarak, yazın da bekçiler mani olmazsa parkta sıraların üstünde yatmasına rağmen ve adeta ölüme karşı meydan okurcasına, yıllarca kusarak nasıl yaşadığını halâ ürpererek hatırlar ve şaşarım. Ömer, açlığı ve veremi, kendi kendine mağlubiyeti kabullenmemesi ve herşeye rağmen iradesinin, yaşama gücünün kaybolmaması ile yendi, denebilir.. İnce yapılı, çok duygulu bir adamdı.. Resim yapar, şiir yazar, parayı pulu umursamaz toplumsal sorunlarla yakından ilgilenir ve düşüncesini cesaretle söylemesini bilirdi.. Şimdilerde anayasada yer almış bulunan insan hakları ile ilgili fikirleri yüzünden adı solcuya çıkmıştı.. Onun polis arşivlerindeki adı: Solcu Ressam Ömer'di.. Bir taraftan bu sıfat, diğer taraftan insancıl düşünceleri, onun ölümünü hazırlamış ve hayatının perişanlıklar ve çaresizlikler içinde tükenmesine sebeb olmuştur. Tıpkı, zavallı Gaffar Güney, tıpkı, isitklâl savaşının kahramanlarından Keskinli maslup Riza beyin oğlu Yusuf Silsüpür gibi.. O da haksızlıklara, insanın insanı istismar etmesine karşı olduğu, yaşadığı toplumun büyük çoğunluğunun izdirabını karınca kaderince dile getirdiği için genç denecek yaşta göçüp gitmişti.. Çalıştığı yerden bunun için atılmış, bunun için iş verilmemiş, zamanın önemli politikacılarından biri olan akrabası tarafından bunun için kovulmuş ve yapayalnız bırakılmıştı.. Elindeki sanat onu yaşatacak cinsten değildi.. Bir odacının aldığı maaş kadar bile kazanç elde edemezdi ressamlıkla.. Günlerce aç kalsa, para istemezdi ve yüzünün derin kaderlerini anlatan çizgilerine rağmen daima gülümser, içli ve yumuşak bakışlarla uzaklara dalardı. Sanki bilinmeyen bir kudretten medet umar gibiydi.. Şair Melih Cevdet'in onun hayatından esinlenerek yazdığı "Zavallı Ethem" adlı şiiri, yanılmıyorsam şöyledir:

Zavallı Ethem
Çok çekti geçen kış
Bütün kışı parklarda geçirdi
Şimdi vaziyeti iyi
Sanatoryomda
Verem

Asıl, vaziyeti şimdi iyi.. Mezarlıkta bir avuç kemik!

Hayat mücadelesine hazırlanmamış, hayalini sadece renklerin süslediği bir insan ortaya bırakılıverilirse ne yapar? Tutunacak bir dal, sığınacak bir saçak arar! Bulamazsa, kendinden kaçma kendini unutma yollarına başvurur! Bu yola varmanın en kestirmesi ise "ALKOL" den geçer. İşte Ömer de öyle yaptı, en kestirmesini seçti. Alkol, çok tatlı dilli, iyi bir dost gibi görünür önceleri.. Tüm sıkıntıları, dünya dertlerini unut-

turur insana.. Metin Eloğlunun mısra'ında olduğu gibi, "tutar, insana hayatı sevdirir." Bu dostluğa mesafe konmaz da sıkı - fıkı olunur, bir "aşk" haline getirilirse, birdenbire değiştirerek vazgeçilmez bir düşman olarak karşımıza dikildiğinde kurtulmak çok zordur. Bir zamanrlar ben de bu halkanın içinde hayli bocalamış biri olarak iyi bilirim sonucun nerelere varacağını.. Bu, bazan istemeye istemeye, şartların zorlamasıyla olur; bazan da isteye isteye, ne olacağını bile bile.. Sait Faik, Cahit Sıtkı, Orhan Veli, Ömer istemeye, istemeye alkole bulaşmış insanlardı.. Ben, Ömer'i Kürt Mehmet'in meyhanesinde tanıdığımda o çoktan alkol duvarını aşmıştı. Ömer'le uzun süren arkadaşlığımız, çoğu zaman bu meyhanede geçmiştir. Fethi Giray, Mehmet Kemal ve diğer arkadaşları onu kurtarmak için ellerinden geleni yapmışlar ama bir defa "atı alanı Üsküdarı geçmişti". Kürt Mehmet de ona çok yardım etmişti. Onun o sessiz hali içine dokunurdu. İzzeti nefsini korumak için de arada sırada portresini yaptırır ve "senin sanatın para ile ödenmiyecek kadar büyüktür ama biz bunu takdir etmekten aciziz" derdi.

Ona dair bir çok anılarım vardır.. Size en hoş olanını anlatayım: Günlerden bir gün Suphi Taşhan, Cahit Sıtkı ve daha şimdi iyi hatırlıyamadığım dostlarla oturmuş günlük sorunlar üzerinde ileri - geri tartışıyorduk.

Bu ara Ömer'de geldi ve Suphi'ye çıkışırcasına:

— Sen arkadaş değilsin, dedi.

Herkes şaşırmıştı. En önemli sorunlar karşısında bile soğukkanlılığını kaybetmiyen Ömer'e ne olmuştu? Acaba Suphi ne yapmıştı ki, Ömer bu kadar sinirlenmişti. Hayretten dona kalmıştık.

Suphi :

— Hayrola Ömer, ne oldu ki? diye sordu.

Ömer, bu sefer, herzamanki gülümser yüzü ve yumuşayan sesi ile:

— Sen kardeşsin! demez mi?

Herkezi bir gülmektir aldı. Masaya "buyur" ettikse de oturmadı. Kuytu bir köşeye çekilerek gazetesini okumağa başladı.

O sıralarda, Yenişehirde türemiş, küçük çapta asi, şımarık bir grup genç vardı. Bunların yapmadıkları kalmıyordu. O zamanın önemli "zevatının" mahdumlarının da içlerinde bulunduğu bu grup, sokaklarda kadınlara sataşıyorlar, gittikleri lokantalarda yiyip içip para vermeden, üstüne üstlük, garsonları bir temiz dövdükten sonra çıkıp gidiyorlar ve nasıl oluyordiyse cezaya mezaya çarpılmıyorlardı; astıkları astık, kestikleri kestikti.. Kim tahrik ettiyse etmiş. Ey! ehli-vatan "Kürdün meyhanesine solcular geliyor, ne duruyorsunuz, ananız sizleri bugün için doğurdu!" diyerek asi gençleri oraya saldırtmışlardı. Ne olduğunu anlamadan 15-20 genç, doğruca bizim masaya gelerek "davranmayın" dediler ve etrafımızı sardılar. Kıpırdanmağa, bir şey yapmağa imkân yoktu. Dörde karşı yirmi kişiydiler.. Küfür etmeğe ve tartaklamağa başladılar.. Zavallı Cahit "Bu memleketi gerçekten seven, ülkücü insanlarız biz yanılıyorsunuz, kendinize gelin.." dediyse de para etmedi. .Ne kürdün yalvarıp yakarması, ne de Suphi'nin ve benim karşı komağa kalkışmamız işe yaramadı. Gemiyi azıya almışlar, bir nev'i günahlarının kefaretini çıkarma çoşkunluğu içinde, isteri nöbetine tutulmuşcasına saldırıyorlardı. Artık dayak yemek anı gelmişti. İçlerinden biri Suphi'nin bıyıklarından tutarak "Ulan Stalin suratlı herif, seni gebertirim" diyip çekmeğe başladı. Biri de benim pardüsümün yakasına yapışmış "Ben Türküm ulan Türküm" diyor ve sökülen yakamdan çekiyordu. ("Türküm"! diye bağıran bu delikanlının bir hafta önce bir evin kurşun borularını çalıp satmış olduğunu öğrendiğimde "Türklüğümden" utanmıştım) Tam bu sırada,, "Durun!" diye bir ses yükseldi ve narayı atan bana yaklaşarak "sen Selçuk'un ağabeyimisin?" diye sordu; ben de "evet" dedim. Aynı genç birdenbire oradakilere dönerek "Dokunamazsınız onlara!" diye kükredi. Ortalık iyice sinmişti. Kürt bu andan faydalanarak gençleri dağıttı.. Ömer'e baktım masada yoktu. Herhalde çıktı gitti, dedim, kendi kendime Bir ara yüz numaraya gidecek oldum; Açık olan mutfak kapısından içeriye baktığımda ne göreyim, Ahçıbaşının elinde kocaman bir bıçak, Ömeri, et kestikleri kütüğün yanına çökertmişler, bıyıklarını, kütüğün üstüne koymuşlar, ha babam kesmeğe uğraşıyorlardı.. Hey gidi günler hey!

Zavallı Ömercik.!

Şahap SITKI

Gene o Galeri

Bugün yüzlerini hatırladıkça yüreğimde ad koyamadığım çeşitli acılar oluşan sanatçı dostlarım üstüne anılarını yazmaya girişince, tükketsiz heyecanla dopdolu yaşlı bir çocuk beliriverdi içimde. Meğer anılarla yaşamak başka, kopuk kopuk da olsa yazmak başka şeymiş.

Örgüsünü yalnız anıların ördüğü bir yazı dizisine başlarken bir sıra gözetlemek belki doğru olurdu. Öyle ya, bütün yaşantısı boyunca "Tek başına mutluluk çekilmez" diyen yüzü sevince dönük bir Sadri Ethem'i yazabilmek için çok gerilere gitmek gerekecek. Ama benim tarih düşürmeğe niyetim yoktu. Üstelik, kimseyi övmeğe, yermeğe de niyetli değildiri Sanat tarihi yazacaklara bu yazıların bir yararı dokunacağını da sanmıyorum. Bunları yalnız ben bilirim demek alıkça bir davranış olurdu. Artık yüreğimede, kapanmaya yüz tutmuş bir yara kabuğu gibi duran bu anıları taşımaktan biraz da usanç duyduğumu söylemeliyim. Bunların çoğu duygu yazısı. Duygu yazısı için de katıksız yürekten.

Yaşadığımız kent henüz yeşil kabuğunu çatlatmamıştı o yıllarda. Kenti orta yerinden ikiye bölen demiryolu köprüsü, bir yanda, Ur,Uruk gibi eskil, batmış kentleri hatırlatan yoksulluğuna gömüldüğünü gecenin laha er saatlerinde, öte yanı, salkım salkım çiçek açan bakımlı akasya ağaçlariyle, atkestanelerinin donuk donuk parlıyan geniş yaprakları (yeşile vurgun bir valiydi Tandoğan) altında, omuzlarına attıkları hafif ceketleriyle kendilerine güvenen, biçimli, ilk görüşte vurulurcasına seve-

çorak su

Ufak inatçı boşluğuna
yandıkca uyanan elleri uzak
bir taşıdığı kıyılarında
yeni uykuya kalabalıklardan:

kaynaşmış gözlemdir çıkmış
kabartıp dolgun karanlığını
yılların dökük yapılarından
sökün edip nasıl gece kırılan dalcıklarla

gizli çan seslerinden adamları
sallayınca yelin sarkacında getirir:

gök-kuşakları denli yalındır o yoksul
çok kutsal söylenmiştir:
süslü kapıların yangın açmazlığı
yaklaşması yeşertecek
salınca dalgalara binmiş kıyısını-

ey çorak su sana yetmez türkülemek bu sadece
sevmelerden seslenmek bir misillemedir
erdemliğini çekmek için
sonsuzun

Güven TURAN

ceğiniz pahalı kadın gölgeleri salınırdı. Bu gölgeler, Ataç'ın daha sonraları "Gelin bahçesi" dediği Sağlık meydanındaki üç dört omca yaban gülünün sivrildiği yerden Bakanlıklara değin uzıyan geniş bulvarda yer yer tenhalaşır, kimi yerde de, birbirine sokulmuş, ılık soluklarını birbirinin ensesinde, boynunda duyan insanlar dalgalanırdı.

Taş yontma Güven anıtının arkasında bir sıra kavak dizisi Melih'in şiirini hatırlatırdı: "Sağ yanımızda kavak dizisi-harbi unutmuşuz aşktan". Doğanın sanata bunca özendiği yer az görülmüş. Geniş, dört köşe havuzun kenarındaki taş ustalarının elinden çıkma ak mermerler bir çeşit Doryen Grey hayasızlığının çığlığı içinde ihtirasla solur dururdu (Bu taş yontma Güven anıtına bir gece yarısı kimi eller "Bir millet seni giydirmek için soyunuyor" yollu bir yazı yazmış. Ertesi gün bu namertçe sözler kazınmıştı. Öyle sanıyorum çizgi halinde bu silinti hâlâ utana utana bakar dört bir yanına).

Evet, serin yıldızlarla yüklü güz göğüne doğru fışkıran akasya çiçekleri altında dolaşan çoğu akraba gölgeleri mutlu olmayı her gece yeniden öğrenirlerdi sanki. Geceleri güclü duyuşları olan bu insanlar nedense gündüzleri bir başka türlü görünürlerdi.

Ataç'ın "gelin bahçesi" nden gene Bakanlıklara değin, geceleri uzun lâstik gonçlu çizmeler giymiş adamlar, bu bulvarı gıcır gıcır yıkarlardı. Hafif bir asfalt kokusu yayılırdı etrafa. İki dizi apartımanların üst katlarının güneş gören pencereleri tatillerini kıyı kentlerinde geçirmeğe giden hali - vakti yerinde ailelerin yazın kâğıtlarla kapatılırdı. Bunlar, barınaklarıydı. Tanıdıkları yanında küçük düşmemek için, hiçbir yere gitmedikleri halde, pencerelerini renk renk kâğıtlarla örtenlere de rastlanırdı. Sanki bir kıyı kentine gidememek küçük düşürücü bir halmiş gibi.

Kentin öte yanı, daha tenha, daha yoksul mahallelerin başladığı Samanpazarından bir kolu Ulucanlara, bir kolu da, keskin bir dönemeç çizdiği bir yokuştan Kale içine, hâlâ bir Ortaçağ karanlığı yaşıyan da karanlık sokaklara uzanırdı.

Arastalardaki dükkânların tahta kepenekleri, akşamın o belli belirsiz esmer saatinde kapanır, geriye işlenmiş deri, sahtiyan, hafif bir rutubet kokusu kalırdı. Cumbaları, kafesleri birbirine değecek kadar yakın tahta yapıların tavanları anlı - sanlı soysoplarının zevkini ele veren, büyüklerin töreleri saklı tavan nakışlariyle bezenmiş olurdu. Buralarda korkunç bir ruh birliği vardır. Bir parça harçla birkaç kırmızı tuğla bir araya geldi mi, bu tahta yapılar bir sanat eseri olup çıkıvermiş. Ara sokakları birbirinden ayıran küçük meydanlarda bir yandan yoksulluğu, bir yandan canlıların soluğunu haber veren karanlık çeşmeler vardır. Buralarda modaya ayak uydurmamış, çoğu davranışları ilkel, esnafça beceriklilik olan bir kardeşler kalabalığı yaşar. Ama gene de yalnızlığa çekilişlerinde bir büyük güc, bir terbiye özü gizlidir. Kapılarını çalacak tokmağa uzanan bekâr elinin bir Ortaçağ hoyratlığı içinde dönük bir yüzle açılan kapıda bekâr alama yeni bir dünya vaadeden bir güzellikle, o anda çaresizliğini duyuran melenca bir reddediş vardı. Eski Ankara bu idi o günlerde. Yani bir bekâr cehennemi. Yabancısı olduğu bir ayak sesini duyar duymaz hemen silâha davranan öfkeli, kaşları çatık, ama birçok şeye birden hazır bir kardeşler kalabalığı.

Samanpazarından Ulus Meydanına inen ana yolla başınızı birbirine dayayıp iki lâf edebileceğiniz meyhane yoktu. Ya, birkaç basamakla inilen küçük, dar yerler, ya da ayakta, sağdan soldan dirsek yiye yiye şarabınızı yudumlıyacağınız tahta peykeli meyhaneler vardı. Buralarda hayal bile kuramazdınız.

O günlerde sanatçılar için Ulustaki bir iki meyhane de canlılığının yitirmiş, Karpiç'i biraz soğuk, biraz pahalı, biraz yabancı; yanan Millî Eğitim Bakanlığının altındaki küçük meyhaneyi de kimi rakı vermediği, kimi çok dumanlı bulduğu için bırakmış; dostlar topluluğu kentin ışıklı yakasındaki Kutlu ile Mühenlisler Bir-

liğinin geniş salonuna taşınmıştı.

Kutlunun gerçekten tadına doyum olmaz öyle akşamları vardı. Burası gizli dostluklara, konuşması bile mutlu havayı bozar korkusuyle sıpsıcacık dizlerini birbirine dayıyan ikilerin buluşmasına izin veren dip köşeleriyle ışıklı, güzel bir yerdi.

Buraya meyhane demeğe dilimiz varmazdı. Konduramadığımızdan değil, tersine, bunca ışıklı, bunca temiz bir yer meyhane olamazdı. Bir kez meyhanenin sıcaklığı yerine biraz gösteriş, biraz mürailik, biraz da yüzegülücülük kokardı. O dilberim meyhanelerin senli - benli havası da yoktu. Tek başınıza girerseniz ilk adımınızda tökezler, bildik yüzlerin oturdukları masayı buluncaya değin şaşkın el - kol devinmeleri içinde çabalardınız.

Kutlunun sür - git konukları aşağı yukarı değişmezdi: Sadri Etem, Nahit Sırrı, Fuat Carim, içkiye pek yüz vermediği için erken saatte aramızan ayrılan Gaffar Güney, Ertuğrul Şevket, Avni Dilliğil, Celâdet Barbarosoğlu, Dr. Ali Suha Delilbaşı. Zsa Zsa Gabor'la Burhan Âsaf'ın teşrif ettikleri pazar öğleleri masamız bir şenlikli donanırdı.

Başları şiir dumanlariyle yüklü, ama biraz yoksul biraz ürkek genç sanatçı dostlarımın Kutluya gelişleri epeyce sonradır.

Komşu bir masada Falih Rıfkı, Ruşen Eşref, Hüseyin Cahit, Yakup Kadri dörtlüsüne de rastlanırdı kimi zaman.

Bu yazılarda mademki bir deste iskambil veriyorum elinize, bu desteden bir suratın eksik olmasını istemem. Unutkanlık, daha çok anlayışsızlık kusuruna düşmemeliyim.

Yorgun bir öğle sonu Kutlunun sundurmasında oturuyorduk. Hasan Âli'nin boş bıraktığı sandalyeye İbrahim Alâattin gelip çöktü. Yaşantısı boyunca yanından ayrılmıyan Halil Nihat da vardı. Sıkıntılı bir gündü. Havada kirli bulutlar dolaşıyordu. İbrahim Alâattin'i dinlemek pek güçtü. Zor duyuyordu. Bağırarak konuşmak da bize düşmezdi. Bizler, yaşça başca bizden ileri olanları dinlemek zorundaydık. Dudaklarımızdan topuklarımıza değin geçirilmiş bir fermuvar saygısı içinde ne anlatılırsa dinler, alır, koklar, sarar, bir kurutma kâğıdı duyarlığındaki hâfızalarımıza yerleştirirdik.

Herkesin sustuğu, cansıkıntısının havada elle tutulacak bir hale geldiği an, birden Kızılay tarafından bir toz kümesi havalandı. Kâğıt parçalarını, kuru yaprakları da içine alıp döne döne, çoğala çoğala küçük meydanı kapladı. İbrahim Alâattin parmağiyle toz bulutunu gösterdi:

"— Hah, işte böyle geldi Anadolu kulübüne. Belki daha da hızlı, bir fırtına gibi. Bir arkadaşımla satranç oynuyordum. Seni istiyor, dediler. Gittim yanına Yüzüme dik dik baktı. Hışmına uğrıyacağımı anlamıştım ya suçumun ne olduğunu bilmiyordum. Öfkesini de ele veren alaylı bir sesle:

"— İbrahim Alâattin beyfendi, dedi (eyvah dedim, Atatürk birine beyfendi dedi mi, bitmiştir o) Abdülhamit büyük adam mı?"

Şaşırdım :

"— Ben büyük adamları değil meşhur adamları yazıyorum paşam" dedim. Şöyle bir başını salladı, yanındakiyle konuşmaya başladı. Huzurdan çıktım."

Gülümsemenin insan yüzüne bunca yakıştığını Sadri Ethem'den başkasında görmedim. Sadri, gülümsedi:

"— Meclisten de değil mi üstadım?"

İbrahim Alâattin başını salladı:

"— Öyle oldu, dedi, o devre sonunda mebusluktan da olduk."

Mehmed KEMAL

Hafiyeler

Bu anıları bir tarih gözeterek değil de rastgele yazıyorum. Biri ötekinden önce veya sonra olabilir. Bu bakımdan bilenler şaşırmasın. Bilmiyenler için ise, zaten bazı tipleri, bir kuşağın yaşantısını ve fikir yapısının gelişimini öğreneceklerdir, farketmez.

Meyhaneci Mehmet bizi hem sever, hem de aradabir kakalardı. Hem gelmemizi ister, hem de gelmememizi isterdi. Ben "Bu da neden oluyor?" diye zaman zaman şaşardım. Müşteri arttıkça kızar, ona, buna çıkışırdı. Bir seferinde yanıma geldi :

"— Yahu, dedi. Siz bazı günler buraya uğramasanız olmaz mı?"

"— Neden?"

"— Görmüyor musun?"

"— Neyi?"

"— Şu masada oturanları.."

"— Bana ne?"

"— Sana ne olur mu? Sizi gözlüyorlar..."

"— Bizi niçin gözlesinler?"

Göz kırptı. Külâhıma anlat gibilerden el salladı.

"— Bunlar hafiye be!.." dedi.

O zaman kadar Abdülhamit'in hafiyesi olduğunu biliyordum da, Cumhuriyet'in hafiyesi olabileceğini aklıma getiremiyordum. Hem Cumhuriyetin hafiyesi olsa, ondan bize ne, Cumhuriyetin düşmanlarını denetlerdi. Bizi denetleyecek değillerdi ya.. Biz sosyalizmi adını bile anamıyacak derecede bilmezdik ve kimseye zararımız olamazdı. Hele Cumhuriyete hiç olamazdı. Çünkü Cumhuriyetin dısında gelişen fikirlerimiz yoktu ki.

Mehmet, bilgiç bilgiç bir edâyla :

"— Bu hafiyeler sizi gözlüyorlar. Ne konuştuğunuzu not ediyorlar." dedi.

İlkin güldüm geçtim. Sonra gittikçe bana bu lâf kodu. Meyhane tenhalaşmaya başlayınca Mehmet'e bu işin aslını sormak istedim :

"— Bunlar gelirler, önlerine bir iki boş bira şişesi koruz. Müşteri gibi otururlar ve sizi beklerler. Halbuki kalabalık günlerde bu masalara bir iki müşteri daha alabilirim. Onların yüzünden müşteri koyamıyorum."

"— Bu hafiyeler, hafiyelik parası almazlar mı?"

"— Alırlar ama, burada harcıyacak değiller ya."

Okuduğum polis, hafiye romanlarını düşündüm. Bir de bu kılıksız, kültürsüz, bilgisiz adamları... Bunlar bizden ne alıp, ne götüreceklerdi efendilerine...

Siyasi polisle ilkin böyle karşılaştım.

Ertesi gün Fethi'ye bunu anlattığım zaman:

"— Boş ver, bizim nemizi gammazlayacaklar?" dedi. O daha pişkindi.

Eve, evden Fakülteye giderken ardıma önüme bakar oldum. Hafiyeler ardımdan geliyorlar mı? diye bir kuşkuya düşmüştüm. Bir yandan da bana devletce önem veriliyor, diye kendime bir öğünme payı çıkarıyordum.

Mahallemizde "Polis Kâzım" diye biri vardı. Bizim mahalleden evlenmişti. Kimin polislik bir işi varsa, onun aracılığı ile çözümlerdi. Yakınlığımız ondan gelirdi. Bir gün beni kenara çekti:

"— Sen akıllı bir çocuksun. İstikbalin de parlak. Ama münasebetsiz adamlarla düşüp kalkıyorsun. Bu senin için iyi olmaz. Bunu babana da anlatacaktım ama, daha önce senince konuşayım dedim. O meyhaneye gitme, o meyhanedekilerle de konuşma..."

"— Neden Kâzım Ağabey?"

"— O kadar işte, beni dinle sen..."

"— Benim konuştuğum adamların hepsi değerli insanlar.. Şair, ressam, sanatçı..."

"— O işler karın doyurmaz, boş ver. Sen benim dediğimi yap, ziyan etmezsin."

Dediğini dinlemedim, ziyan ettim ama pişman değilim. Durumu bir de babama anlattım. Babam başını iki yana salladı, sonra gözlerimin içine bakarak:

"— Sen akıllı oğlumsun benim, fena yolda gitmezsin. İçinden nasıl geliyorsa öyle hareket et..." dedi.

Kürt Mehmet Meyhanesinin dışında aradabir Yenişehirdeki Kutlu'ya, Mühendisler Birliği Lokantasına da giderdik (Şimdi Yapı Kredinin olduğu yer Kutlu, Postanenin olduğu yerde, Mühendisler Lokantası idi). Buraya Sadri Ertem, Nurullah Ataç gibi çok ünlü kişiler gelirdi. Bir gün bu anlatılanları Sadri'ye söyledim. Sadri ilkin şaka ediyorum sandı. Sonra saf saf soruşumu görünce:

"— Bunlar olur, dedi. Sen okuduklarına ve öğrendiklerine inanıyorsan, onların acısına da katlanacaksın. Sanatçı, şair, yazar olmak kolay değil memleketimizde..."

Sanat ve yazı kendi kuralları içinde zor olabilirdi, ama buna siyasi polis ne karışırdı. Biz parti kurmuyor, siyasi derneklere yazılmıyorduk ki, sanat üzerine, sanatın özgürlüğü üzerine tartışıyorduk. Bundan siyasi polise neydi yani? Ne karışırdı siyasi polis? Siyasi polis casusları, Cumhuriyet düşmanlarını izleseydi, bizimle uğraşacak yerde.

Ama kazın ayağı öyle değilmiş.

Ticaret Bakanlığında bir iş bulduğum zaman siyasi polisin benimle iyiyen iyiye uğraştığının farkına vardım. Beni oraya yerleştiren -Rahmetli- Süreyya Anamur bir gün çağırdı ve:

"— Senin siyasi fikirlerin ne?" diye sordu.

"— Yok ki..."

"— Ne demek yok. Bak solcularla düşüp kalkıyormuşsun.."

Önünde bir kâğıt vardı ve ona bakarak söylüyordu.

"— Kimmiş bu solcular?"

Yine kâğıda baktı:

"— Sadri Ertem, Nurullah Ata, Cahit Sıtkı, Ertuğrul Şevket.." Daha bir sürü isim saydı.

"— Bunlar solcu mu?"

"— Öyle derler.."

Sustu. Sonra:

"— Biraz konuştuğun adamlara dikkat et.." dedi.

Sadri Polis Kolejinde hocaydı. Nurullah Ataç Atatürk Lisesinde hoca, Cahit Sıtkı Çalışma Bakanlığı mütercimi. Ötekilerin de devlette işleri vardı. Allah Allah bu solculuk da nerden çıkıyordu?

Solculukla da ilkin böyle karşılaştım.

Bu solluluk da hoşuma gitti. Şunu bi yol öğreneyim dedim. İnanın ki bilmiyordum solculuğun ne olduğunu o güne kadar.. Savaş aleyhtarı şiirler yazıyordum. Bunların solculuk olduğunu da o zaman öğrenmiştim. Savaş istememek solculuk demekti. Oysa, o sırada İsmet Paşa Türkiyeyi savaşa sokmamak için var gücüyle çalışıyordu. İsmet Paşa çalışıyordu; İsmet Paşanın Polisi savaş istiyordu. Nitekim yıllar sonra bir politikacı "İsmet Paşa bu memleketi savaşa sokmamakla erkekliğini öldürmüştür." diye demeçler verecekti. Bu demeci verirken ben de yanında olacaktım. Bunu söyliyen politikacı askere gidemiyecek kadar vücut bakımından sakattı, çünkü kamburdu.

Arkadaşlar arasında biraz ciddi tartışmaya girişince bir polis korkusunun gizlenmediğini gördüm. Hatta bazıları için:

"— Onunla fazla konuşma Polis..." derlerdi.

Polis içimize kadar sızmıştı.

Benimse polisten korkacak ve çekinecek bir yanım yoktu. Çünkü kitaplarda öğrendiğimi söyleyip geziyordum. Benim polisten korkacak bir yanım yoktu ama polisin benden korkacak bir yanı varmış. Yıllarca peşimi bırakmadı.

O zamanlar hakkımda düzenlenen fişler, dosyalara ne yazıldı ise peşimden beni bugünedek izledi durdu. Devlet değişti, ihtilâller oldu. Bu dosyadakiler değişmedi bir türlü. Demokratları takip eden polis, demokratlar iktidara geldi, bizi takip etti. Demokratlar düştü, İhtilâl Hükümeti işbaşına geldi. Polis ihtilâlcileri bıraktı bizi yine takip etti. Bugün yeni Anayasa ile bizim o zaman söyliyemediğimiz sözleri herkes söylüyor. Polis Anayasayı da, bu sözleri söyliyenleri de bırakıyor, dosyamız var diye, yine bizi izliyor. İşte böyle acayip insanlardır Cumhuriyetin hafiyeleri.

Bir Süleyman Çağlar vardı (şimdi de var ya, başka bir yazı da anlatacağım onu da). Bu Süleyman Çağlar vatana ihanetten bir yüce mahkeme önünde yargılanarak mahkûm oldu. Fakat onun, o zamanlar bizim hakkımızda düzenlediği dosyalar olduğu yerde duruyor. Bir Ekrem Anıt vardı, edebiyat ve sanat düşmanı.. O da bir yüksek Mahkeme önünde vatana ihanetten idama mahkûm oldu. Onun düzenlediği dosyalar ve fişler hâlâ oldukları yerde duruyor.

Böyle bir acaip bir ortam içinde biz sanata başladık ve şiir söyledik....

Salim ŞENGİL

ÇİZMELİLER:

O gece masanın çevresi epeyce kalabalıktı. Bugün hatırladığıma göre Orhan Veli, Cahit Sıtkı, Mehmed Kemal bulunanlar arasındaydı. Belki de Fethi Giray, Şahap Sıtkı, Ahmet Muhip Dıranas da vardı. Sekiz-on kişiden aşağı değildi masa... Şiir ve sanat üzerine konuşuluyordu. Konunun iyice koyulaştığı bir sıra Kürd Mehmet, masanın ucunda belirdi:

"Orhan Veli bey," dedi. "Biraz dolaşıverin ne olur, baksanıza etraf doldu.."

O güne kadar habersiz mişim meğer. Bizi -edebiyatçıları- polisler korurlarmış (!) Sol tarafıma doğru hafifçe başımı çevirdiğim zaman ilk önce masaların altlarındaki çizmeler, gri kilot pantolonlar gözüme ilişti. Sonra masaların üzerindeki boş bira şişeleri.. Böyle yedi sekiz masa vardı. Bir gülmedir tuttu beni. Kendimi bir türlü alamıyordum. Biraz dikkatli bir göz onları hemen tanıyabilirdi. Her günkü resmî kıyafetlerinin bir ceketleriyle şapkaları değişmişti. Hemen hemen hepsinin üstünde lâcivert bir ceket vardı. Şapkaların duruşlariyle, biçimleri o kadar bir birine benziyordu ki, insana bir elin hepsini bir bir düzelttiği hissini veriyordu. Beylik kilot pantolonlariyle çizmelerini değiştirememişler...

Gülmenin arkasından içime bir gariplik çöktü. Git gide, takip edilen bir insan olmak bana koydu. Ne yapmıştık? Ne suçumuz vardı? Neden takip ediliyorduk?.. Şimdiye kadar ne bir sorguya çekilmişliğim vardır ne de bir dava açılmıştı hakkımda.. Masadaki öbür arkadaşlarımın da şimdiye kadar her hangi bir suçları olduğunu duymamıştım. Öyleyse niye takip ediliyorduk? Hay Allah kahretsin, bu da mı gelecekti başıma?.. Bir solukta iki duble votkayı içmisim gibi başım birden bire dönmeğe başladı. Sevdiğim, çok sevdiğim insanlardan soğuverdim. İçimi bir kin, nefret duygusu kapladı.

Garson Mustafa hesabı getirdi. Hepimiz ayrı ayrı ödedik ve kalktık. Dışarı çıktığımız zaman üzerimizde bir şaşkınlık vardı sanki. Herkes belki de ayni şeyi düşünüyordu da ondan.. Yok yere suçlanmak. Hiçbir suçu olmadığı halde takip edilmek..

Dışarının soğuk havası bizi birden bire, bu kötü düşüncelerden uyarmış olacak ki, Kürd Mehmet'in biraz üstündeki "Şükran Lokantası"na giriverdik. Konunun öyle bir yerinde kalınmıştı ki sıcağı sıcağına sürdürülmesi gerekiyordu. Bu saatlarda bulunmaması lâzım gelen yerde, tam camın önünde bir boş masa bulmuştuk, oturduk. Arkamızdan onlar da fırla-

mışlar· Posta Caddesinin yukarısına doğru çizmeli adamların rap rap koşmalarını tül perdenin arkasından gördüm. Bir bölüğü hemen geriye döndü. Onlar da şaşırmış gibiydiler. Postahaneye girmiş olabileceğimizi düşünerek oraya daldılar. Posta caddesinde, gecenin sessizliği içinde garip bir ses çıkarıyordu çizmeler... Beni bir gülmedir aldı yeniden; deminki sıkıntılı havanın yerine geçmişti bu. Arkadaşlar, hiç kesilmemiş gibi, Kürdün meyhanesindeymişler gibi çoktan konuya girmişler, tartışıyorlardı. Ben gülmemi çevreme belli etmemeye çalışıyordum.

bize gelen kitaplar

Atatürk Söylev. (Nutuk) T. D. K. Yayınları. (Özel baskı) Ankara, 1964. F. 5 lira.

Ar Çiçeği. (Şiirler) Mehmet Haşmet. Çağdaş Yayınları. Ankara, 1965. F. 5 lira.

Avare Kadın. (Roman) Colette. M. E. Yayınları. Ankara, 1965. F. 380 Kr.

Alice Harikalar Ülkesinde. (Roman) Lewis Carrol. M. E. Yayınları. Ankara, 1965. F. 180 Kr.

Balzac'ın Hayatı. André Bılly. M. E. Yayınları. Ankara, 1965. F. 7,5 lira.

Bir Karış Toprak İçin. (Gezi Notları) Fikret Otyam. İmece Yayınları. Ankara, 1965. F. 4 lira.

Doğu. (Şiirler) Mehmet Kıyat. Yeditepe Yayınları. İstanbul, 1965. F. 2 lira.

Deniz Kesimi. (Şiirler) H. Vasfi Uçkan. Ankara, 1965. F. 2 lira.

Sözcükler. Jean Paul Sartre. De Yayınları. İstanbul, 1965. F. 7,5 lira.

Perde Aralığından. (Notlar) Nadir Nadi. Cumhuriyet Yayınları. İstanbul, 1965. F. 10 lira.

Sırtımızdaki Kızgın Güneş. (Şiirler) Ali Püsküllüoğlu. AP Yayınları. Ankara, 1965 F. 2 lira.

Soytarı. (Roman) Maksim Gorki. Yeditepe Yayınları. İstanbul, 1965. F. 5 lira.

Yanık Saraylar. (Hikâyeler) Sevim Burak. İstanbul, 1965. F. 10 lira.

Şizofreni. (Monografi) Dr. Fikret Ürgüp. İstanbul, 1964. F. 20 lira.

Temmuz Bildirisi. (Şiirler) Hasan Hüseyin. Toplum Yayınevi. Ankara, 1965. F. 3 lira.

Türkiyede Amme İdaresi ve İdarede Devrim Yapılmasını Zorlu Kılan Nedenler. Celâl Özdicle. Ankara 1965. F. 5 lira.

T.S. Eliot. (Şiirler) Yeditepe Yayınları. İstanbul, 1965, F. 5 lira.

Virgülün Başından Geçenler. (Şiirler) Ülkü Tamer. De Yayınları. İstanbul, 1965. F. 3 lira.

REFAHIN GELİŞMESİ TÜTEN-BACALARIN-ARTMASINA-BAĞLIDIR

SÜMERBANK'A PARA YATIRANLAR BU MİLLÎ GAYEYE HİZMET ETMEKTEDİRLER

(dost: 25)

(32. Sayfadan)

	Kuruş
DENEME-FIKRA:	
1 — Söz Arasında, **Ataç**	100
2 — Devekuşuna Mektuplar, **Haldun Taner** (x)	300
BİYOGRAFİ:	
1 — Lyndon B. Johnson ve A.B.D. Cumhurbaşkanlığı, **Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat**	500
BALE:	
1 — Gönlü Yüce Türk, **Metin And**	500
MİMARLIK:	
1 — İnsana Dönüş - FL. Wright - **Şevki Vanlı**	1000
ÇOCUK KİTAPLARI MASALLAR DİZİSİ:	
1 — Altı Kardeşler, **Oğuz Tansel**	100
2 — Cimri ile Cömert, **İlhan Dumanoğlu**	100
3 — Talih Kuşu, **Tezel Amca**	100
4 — Kahkaha Sultan, **Mümtaz Zeki Taşkın**	100
5 — Öksüzoğlan, **İlhan Dumanoğlu**	100
6 — Nalıncı Padişah, **İlhan Dumanoğlu**	100
7 — Altın Top, **İlhan Dumanoğlu**	100
ÇOCUK KİTAPLARI BİLGİ - HİKÂYE DİZİSİ:	
1 — Küçük İspanyol Kızı Maria	125
2 — Arap Abdül Kardeş	125
3 — Çing Ling ile Ting Ling	125
4 — Meksikalı Kardeşler	125

SHD. KOLLEKSİYONLARI:

Cilt: 2, 3, 4, 5 Ciltleri altışar lira. 6. Cilt yedibuçuk lira. 7 - 8 bir arada on lira.

"DOST" KOLLEKSİYONLARI:

Cilt: 1 - 2, 3 - 4, 5 - 6 Ciltleri 18 er lira.
7. Cilt 12 lira. Yeni dizi.
1 - 2, 3 - 4 Ciltleri birarada 25 er lira.

(x) Işaretliler tükenmiştir.

DOST YAYINLARI

ROMAN :

		Kuruş
1 —	Acemiler, **Hikmet Erhan Bener** (x)	200
2 —	Sokaktaki Adam, **Attilâ İlhan** (Ciltli) (x)	600
3 —	Babamla Geçen Günler, **Clarence Day**	400
4 —	Hasangiller, **Tarık Dursun K.**	200
5 —	Gordium I, **Hikmet Erhan Bener**	250
6 —	Hatırladıklarım, **Eleanor Roosvelt** (x)	150
7 —	Üç Yüzlü Adam, **H. A. Philbrick** (x)	100
8 —	Şehir Çocuğu, **Herman Wouk** (x)	100
9 —	Abraham Lincoln, **Emil Ludwig** (x)	400
10 —	Kiralık Oda, **Georges Simenon**	300
11 —	Sanık, **Alexender Weisberg**	300
12 —	Polis Müfettişi Kadavra **Georges Simenon**	300
13 —	Zenciler Birbirine Benzemez, **Attilâ İlhan**	400
14 —	Ayaşlı İle Kiracıları, **M. Şevket Esendal**	400
15 —	Otlakçı, **M. Şevket Esendal** (Ciltli)	800
16 —	Mendil Altında, **M. Şevket Esendal** (Ciltli)	800
17 —	Belâlı Yer, **Erskine Caldwell** (Ciltli)	600
18 —	Ne Ekersen, **Mehmet Seyda**	400
19 —	Dünya Evi, **Orhan Kemal**	500
20 —	Kızgın Toprak, **Jorge Amado**	600
21 —	Duru Göl, **İlhan Tarus**	500
22 —	Korsan Çıkmazı, **Nezihe Meriç** (Türk Dil Kurumu 1962 Ödülünü kazandı)	500
23 —	Vapur Düdükleri, **Ayhan Hünalp**	300
24 —	Ölümle Saklambaç, **Georges Simenon**	400
25 —	Ormandaki Deli, **Georges Simenon**	400
26 —	Yaşamak İçin, **Güner Demiray**	300

HİKÂYE :

		Kuruş
1 —	Karınca Yuvası, **İlhan Tarus** (x)	125
2 —	Dost, **Vüs'at O. Bener** (x)	125
3 —	Grev, **Orhan Kemal** (Ciltli) (x)	300
4 —	Tepedeki Ev, **Umran Nazif**	200
5 —	Şu Babamın İşleri, **Carlos Bulosan**	200
6 —	Kardeş Payı, **Orhan Kemal**	200
7 —	Topal Koşma, **Nezihe Meriç**	200
8 —	Sihamba (Zenci Hikâye ve Şiirinden Seçme) **Suat Taşer**	100
9 —	Yaşamasız, **Vüs'at O. Bener**	400
10 —	Bozbulanık, **Nezihe Meriç** (2. Baskı)	400
11 —	Perşembe Yağmurları, Hazırlayan : **Salim Şengil**	100
12 —	Hallaç, **Leylâ Erbil**	250
1 —	Memleket Saat Ayarı, **S. Aldanır** (x)	100
2 —	Dünya Güzel Olmalı, **Mehmed Kemal**	100
3 —	Sisler Bulvarı, **Attilâ İlhan** (2. Baskı)	300

ŞİİR :

		Kuruş
4 —	Haraçmezat, **Suat Taşer**	100
5 —	Anzelha, **Halim Yağcıoğlu**	100
6 —	Yanık Sarı, **Ahmet Köksal**	100
7 —	Cümbüşçübaşı, **Ercümend Uçarı**	100
8 —	Yağmur Kaçağı, **Attilâ İlhan**	200
9 —	Köroğlu, **İlhan Berk**	200
10 —	Hacıvatın Karısı, **Salâh Birsel**	200
11 —	Dağda Ateş Yakanlar, **O. F. Toprak**	200
12 —	Sultan Palamut, **Metin Eloğlu** (x)	200
13 —	Heyboydan (Dünya Şiirinden Seçmeler) **Can Yücel**	400
14 —	İki Dal, **Celâl Vardar**	100
15 —	Manilerimizden, **Dr. İlhan Basgöz**	200
16 —	Duvar, **Attilâ İlhan** (2. Baskı)	300
17 —	Horozdan Korkan Oğlan, **Metin Eroğlu**	200
18 —	Mısırkalyoniğne, **İlhan Berk**	250
19 —	Rüzgârlı Su, **Selâhattin Batu**	250
20 —	Gözünü Sevdiğim, **Oğuz Tansel**	250
21 —	Tütünler Islak, **Turgut Uyar** (1963 (Yeditepe Ödülünü Kazandı)	300
22 —	Kim Kime, **Nâzım Güntürkün**	250
23 —	Türkiyem, **Turgut Uyar**	300
24 —	Gölgeleri Kullanmak, **Ahmet Oktay**	250
25 —	Kişi, **Cengiz Bektaş** (Özel Baskı)	500
26 —	Gencölmek, **Ergin Günçe**	250

TİYATRO :

		Kuruş
1 —	Öteye Doğru, **Sutton Vane** (x)	100
2 —	Tarih Boyunca Tiyatro, **Turhan Dilligil** (x)	100
3 —	Annemi Hatırlıyorum, **John Van Druten** (x)	100
4 —	Bir Dünya ki, **Suat Taşer**	100
5 —	Vatanseverler, **Sidney Kigsley**	200
6 —	Korku, **Orhan Asena** (x)	100
7 —	Deli Dumrul, **Suat Taşer** (Destan)	300
8 —	Ihlamur Ağacı, **Vüs'at O. Bener**	250
9 —	Yarın Cumartesi, **Güner Sümer**	300
10 —	Modern Tiyatro Akımları, **Özdemir Nutku**	1000
11 —	Kafkas Tebeşir Dairesi, **Bertolt Brecht**	300

GEZİ :

		Kuruş
1 —	Moskova Mektupları, **Lydia Kirk** (x)	100
2 —	Abbas Yolcu, **Attilâ İlhan**	400
3 —	Ha bu diyar, **Fikret Otyam**	200
4 —	Gide Gide, **Fikret Otyam**	250
5 —	Uy Ba Bo, **Fikret Otyam**	300
6 —	Bir Avuç Toprak için, **İbrahim Kuyumcu**	300

(31. Sayfada)